

't hupke

Verenigingsblad van de West Brabantse Vogelwerkgroep

Nr 206 Herfst 2026

Inhoud

Uit het archief:	3
De Regenwulp	
Vogels houden van Breda	4
De Huiszwaluw	5
De Wulp	6
Drie decennia watervogels	8
Slechtvalk en H.Hartkerk	14
Fenologie 2026	15
Vogeltelling golfbaan	17
PR in de klas	18
Natuurgebied in de regio	19
Dagje vogelen met Hella	20
Ligthart	
Bijzondere waarneming; de Hop	21

Gezocht: vogelaar met een vlotte pen

Ik schrijf regelmatig over vogelonderzoek en vogeltellingen voor 't Hupke. Het verzamelen en analyseren van de gegevens doe ik met veel plezier, maar ik vind het moeilijk daar een goed leesbaar artikel van te maken. Daarom zoek ik iemand die het leuk vindt om mee te helpen een stapel feiten om te zetten in een prettig leesbaar verhaal. Heb je plezier in schrijven en lijkt het je leuk om af en toe mee te werken aan een artikel? Dan kom ik graag met je in contact.

John Frijters**Van de redactie**

't Hupke wordt voornamelijk geschreven door vaste medewerkers, maar het zou nog mooier zijn als door leden af en toe iets wordt geschreven. Heb je iets leuks te melden, iets bijzonders meegemaakt of iets te vragen, laat het weten.

Graag ontvangen wij meer kopij van onze leden.

Veel leesplezier,
Jan en Martin

't Hupke is een uitgave van de West Brabantse Vogelwerkgroep en wordt 4x per jaar toegezonden aan onze leden. Het lidmaatschap loopt per kalenderjaar. Opzegging kan alleen schriftelijk bij de secretaris, uiterlijk 1 maand voor het begin van het nieuwe kalenderjaar.
Bank NL47 TRIO 0320877035

Bestuur

Maurice Verschuren (voorzitter)
Ger Duijf (secretaris)
Luuk Wagenaars (penningmeester)
Ineke Buijnsters (PR & communicatie.)
Kees Wijnen (IT + ledenadm.)
Laurie Rijdsdijk (bio-secretaris)

Vormgeving en opmaak

Martin van Leest

Redactie 't Hupke

Martin van Leest
Jan Benoist
redactie@westbrabantsevwg.nl
De redactie is niet verantwoordelijk voor de inhoudelijke teksten.

Vaste medewerkers

Raymond van Breemen
John Frijters
Piet van Iersel
Hans van der Sanden
Willem Veenhuizen
Boy Possen
Ria Lambregts (foto's)
Ineke Buijnsters
Wilma Rasink

Tekstcorrectie

Betsie Staal
Hella Ligthart

Website

www.westbrabantsevwg.nl

Webredactie

Ger Duijf / Jac van Peer
website@westbrabantsevwg.nl

Hupke

Manier van aanleveren kopij:
zie info op de website.

Wenst u 't Hupke digitaal te ontvangen stuur dan een mail naar:

secretaris@westbrabantsevwg.nl

Foto omslag: Leo Wijering

't Hupke wordt gedrukt op gerecycled papier door:

MultiCopy Breda

Stadsvogels	Willem Veenhuizen
	stadsvogels@westbrabantsevwg.nl
Roofvogels	Raymond van Breemen
	roofvogels@westbrabantsevwg.nl
Uilen	Martin van Leest
	uilen@westbrabantsevwg.nl
Watervogels	vacant
Weidevogels	Agnes van der Sanden
	weidevogels@westbrabantsevwg.nl
Rooskensdonk	Cees Huijben
	rooskensdonk@westbrabantsevwg.nl
De Kamertjes	Oscar Loos
	kamertjes@westbrabantsevwg.nl
Knotwerkgroep	Rob Fisscher
	knotwerkgroep@westbrabantsevwg.nl
4 ^e Bergboezem	Kees Wijnen
	4ebergboezem@westbrabantsevwg.nl
Dintelse Gorzen	Ronald Buijnsters
	dintelsegorzen@westbrabantsevwg.nl
Excursies	Giggi van Melick
	excursies@westbrabantsevwg.nl
Lezingen	Wilma Rasink
	lezingen@westbrabantsevwg.nl
Cursussen	Jan Benoist
	cursussen@westbrabantsevwg.nl

Afglijdingsgewenning

Afglijdingsgewenning is wel een triestig woord. Afglijdingsgewenning is hetzelfde als natuuraamnesie of in het Engels: shifting baseline syndrome. Door intensief gebruik van grond, lucht en water neemt de mogelijkheid om er te leven dramatisch af. Dat proces gaat geleidelijk, zodat we het niet merken. Het went, maar het geeft te denken. Afglijdingsgewenning triestig toch?

Stel dat er in West-Brabant elk jaar in elke gemeente 100 vogels minder in aantal zijn en één soort niet meer voorkomt. Zouden wij dat dan merken? Nee, dat soort van afglijden over een langere periode merken we niet. Daar liggen wij als gewone burgers en dus ook de alledaagse politiek niet wakker van. Onze kleinkinderen weten al helemaal niet wat wij ooit allemaal gezien hebben. Vogels, ja die had je vroeger in het boerenland heel veel en ook in de stad volgens opa, maar ja, die heeft ook nog geschaatst op de Mark en sneeuwballen gegooid, zegt ie.

Wat is een vogelaar? Iemand die vogels bestudeert toch? En het voor ze opneemt. Een vogelaar is iemand die dat afglijden van vogelsoorten en aantallen mogelijk wél in de gaten heeft als ie al wat langer meedraait of de boeken erop naslaat. Maar wat moet een vogelaar doen? Toeschouwer blijven en registreren op waarneming.nl? Zeker moet dat. Dan kunnen we het afglijden in ieder geval aantonen. Of moet een vogelaar meer dan de gemiddelde Nederlander alarm slaan omdat ie afglijdingsbewust is? Daar wordt het niet gezelliger van. De boodschapper als boosdoener. Kijken we als vogelaar weg en beperken we het kijken tot bezoekjes aan de laatste vogelreservaten waar het afglijden nog net niet is aangekomen? De taart van de natuur wordt opgegeten en we bakken zomaar niet een lekkere nieuwe. Maar serieus, het is ook voor ons als bestuur een dilemma. Moeten we met onze verenigingsdoelstelling, namelijk vogelbescherming, niet veel activistischer en politiek strijdbaarder zijn?

De vereniging is van onze leden. Het is maar wat onze leden willen. We zijn geen politieke partij, geen extinction rebellion. Vogelbescherming prima, maar hoe doe je dat? Vooral doen waar we goed in zijn, zou ik denken. Ogen en oren zijn in de natuur. Signaleren en hopen dat de politiek de juiste richting kiest. Vogels en natuur op de voet volgen blijft belangrijk en geeft veel voldoening en plezier. Zeker als je dat samen doet. En dat kan bij ons. Probeer de lezing op 28 september bij te wonen; daar krijgen we uitleg over het belang van vogels tellen en het nieuwe 4-jarenplan van Sovon om de meest recente Vogelatlas te maken. Zodat we bij de les blijven en bijdragen aan verder afglijden.

Uw voorzitter, Maurice Verschuren

Schaarste

In ieder geval wij mensen reageren sterk op een tekort. Schaarste is een belangrijke bron van begeerte. Marketeers en merken die exclusief willen zijn, weten dat maar al te goed. Niet voor niets is er ooit maar één Bugatti La Voiture Noire gebouwd.

Voor velen van ons werkt het tijdens een dagje vogels kijken waarschijnlijk net zo. De soort die u niet verwacht of maar weinig tegenkomt, is waarschijnlijk de soort waarover u thuis vertelt of licht over opschept tegen uw vrienden. Maar is het u wel eens opgevallen dat dit principe niet lijkt op te gaan voor een van onze meest schaarse gemeenschappelijke goederen: 'natuur'? Zeker goed ontwikkelde natuur. Die moet liefst zo klein mogelijk zijn, weinig last bezorgen en vooral wijken voor andere schaarsten als woningbouw, stikstofruimte en de hond uitlaten.

Natuurlijk, het kabinet Jetten is weer een stap in de goede richting. Gelukkig. Maar het zal helaas tot bijna het einde van de kabinetsperiode duren totdat werkelijk iets zal kunnen worden gerepareerd van de onkunde van daarvoor. En een streep is ook zo weer door het beleid gezet.

We hebben er maar één van. De waarde is onschatbaar. Zonder kunnen we niet, maar met willen we niet. Kijken we naar de welbekende 'Tragedy of the Commons'? Of komt het omdat we onszelf hebben aangeleerd natuur 'groen' te noemen waarmee we natuur - die vooral kleurrijk en divers is - devalueerden? Of doet natuuraamnesie ons de das om?

Omdat we de natuur ook niet met filosofie kunnen beschermen, lijkt mij dat we moeten proberen om - los van de vele eigen belangen - vooral dat te doen waar wij mensen het meest aan hebben: samen werken aan het gezamenlijke belang van natuurbehoud. Omdat het kan. Omdat het moet.

Kurki

De Regenwulp in ons archief

Een vogel die in feite geen Nederlandse broedvogel is, maar op doortrek toch voor interessante verschijnselen zorgt, is de Regenwulp. Het typische geluid is heel verschillend van dat van zijn soortgenoot de Wulp; die hoorde je vroeger jodelen op de heide. Dat is al een tijdje niet meer zo. We weten als vogelaars maar al te goed dat de wereld aan het veranderen is, zo ook op de heidegebieden in Brabant. Zo zijn er ook veranderingen bij de Regenwulp. Ik herinner me nog dat er een grote slaappleats was op de Bleke Heide. Dat is niet meer zo.

Hans van der Sanden haalde voor mij alle waarnemingen uit ons archief en dat leverde ongeveer 1100 waarnemingen op. Een overzicht van de tellingen in ons archief van de Regenwulp staat in de volgende tabel:

Samenvatting Regenwulp			
Periode	Aantal waarnemingen	Getelde Regenwulpen	Gemiddeld aantal per waarneming
1970-1975	46	4113	89,4
1976-1980	20	1751	87,6
1981-1985	61	2089	34,2
1986-1990	77	1832	23,8
1991-1995	62	1210	19,5
1996-2000	115	4281	37,2
2001-2005	10	6967	696,7
2006-2010	147	13474	91,7
2011-2015	180	8551	47,5
2016-2020	215	4950	23,0
2021-2025	208	2285	11,0

Wat meteen opvalt is de periode 2001 tot 2005. Hoewel er toen weinig waarnemingen waren, is de groepsgrootte erg hoog. Dat wijst erop dat het hier vooral om slaappleats-tellingen gaat en wel door Harry van Vugt, gedaan eind april van die jaren. En dat waren grote aantallen tot wel 1200 Regenwulpen. Maar in 2017 is het afgelopen met de hoge aantallen van meer dan 500 exemplaren.

Dat Harry van Vugt de slaappleats goed kende, blijkt ook uit zijn in 1976 al gepubliceerde verhaal over de slaappleatsen van de Regenwulp in Nederland. In dit artikel wordt opgemerkt dat de slaappleatsen in Brabant grote aantallen van deze vogel kunnen bevatten. Maar volgens sommige auteurs moet je wel op tijd of liever over een langere tijd op de slaappleats zijn om ze goed te kunnen tellen. Over de aantallen in het artikel van Harry wordt gesproken over 5000 tot 8000 vogels. Dat zie je dan weer niet terug in ons archief helaas.

Maar uit de bovenstaande tabel kun je wel concluderen dat de aantallen verder teruglopen en in de lijst met waarnemingen zie je dat uiteraard terug. De slaappleats bij de Bleke Heide wordt niet meer gebruikt. Jammer, want het was daar de moeite waard om eind april te gaan staan kijken naar het binnenkomen van de vogels. Soms hoorde je dan het kenmerkende geluid. Huub Don heeft er diverse keren staan kijken en van hem zijn ook grote aantallen waarnemingen terug te zien. Vooral dan bij de Bleke Heide of soms in andere heidegebieden binnen de regio. Omdat het geen broedvogel is, is er in de verschillende atlanten die ik normaal raadpleeg niets te vinden over deze soort. Zelfs op de website van SOVON staat maar weinig omdat er voor trendanalyse te weinig gegevens zijn. Wel staat daar te vinden dat er toch 2200 tot 5500 worden gezien in de trektijd. En de vogel staat op de rode lijst als kwetsbaar.

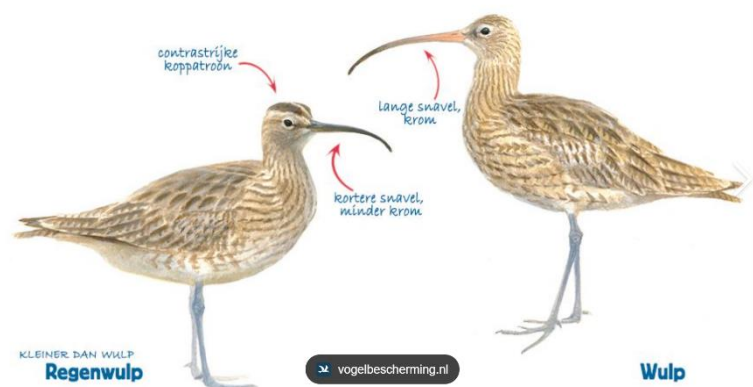

Regenwulp Foto: Piet Munsterman

Piet van Iersel

Bronnen:

Onderzoek naar de Regenwulp in Nederland en België: A.J. van Dijk, H. van Vugt en H. Voet, Vogeljaar 1976.

Verschil Wulp en Regenwulp

Zie ook het artikel op blz 6 over de Wulp

Stadsvogelexcursies, de laatste vijf jaar.

Na artikelen over de parken in Breda, die hierbij voorlopig eindigen, wil ik voor de rubriek 'Vogels houden van Breda' overgaan naar een verslag van de jaarlijks terugkerende stadsvogelexcursies.

Tijdens de stadsvogelkartering van 2002 tot 2008 hebben we al een paar stadsvogelexcursies gegeven. Pas na ons onderzoek en de uitgave van ons boek 'Vogels (houden) van Breda' zijn we vanaf 2010 jaarlijks deze excursies gaan verzorgen. Jaarlijks houden we vier excursies, te weten: de Grote Kerk van Breda en omgeving, het Wilhelminapark, het Zaaipark en de laatste excursie wordt meestal een verrassingsgebied waar we maar eenmalig aanwezig zijn. De excursies starten altijd om 7.00 uur en eindigen meestal rond 9.00-9.30 uur, afhankelijk natuurlijk van wat er wordt waargenomen. We beperken ons voorlopig tot de waarnemingen van de laatste vijf jaar,

Grote Kerk van Breda en omgeving

We beginnen altijd pal onder de toren. In 2022 en 2023 waren we getuige van een zeldzame en goed zichtbare waarneming van de Slechtvalk. Voor de aanwezigen al meteen een nieuwe soort voor hun soortenlijst!

Heggemus. Foto: Ria Lambregts

Op de Grote Markt is altijd wel voedsel (braaksel) te vinden van stappers die te veel gedronken hebben. Kleine Mantelmeeuwen, Kokmeeuwen en Kauwtjes smullen ervan. Dan naar het stadserf, altijd goed voor een tiental tijlpende Huismussen, territoriumhoudend in het dak, en schuilend in de klimophaag en vuurdoorns. Bijzonder is wel de Holenduif die altijd aanwezig is, koerend in de nabijheid of verschijnend uit een van de holten van de oude lindebomen. Meestal is het hier mooi stil, zodat we de zang van enkele andere soorten goed kunnen leren. Daarna lopen we verder door de Veemarktstraat. Meestal is het hier stil op een enkele Merel of Koolmees na. In de prachtige solitaire platanen kunnen we soms een eksterneest bewonderen. We gaan verder de Catharinastraat

in. Voor de ingang van de Burgemeester (Willem) Merkxstraat, die altijd op slot is, luisteren we naar, onder andere, de Heggemus. Ook het Begijnhof bezoeken we, als dit open is. Dan het Valkenberg in. Hier zijn natuurlijk de meeste vogelsoorten te scoren!

Vooral die soorten die oude bomen en kale stammen nodig hebben vanwege hun voedsel en nestgelegenheid. Grote Bonte Specht, vaak goed te zien. Boomkruiper, meestal lastig te ontdekken, vooral als het in de ochtend wat koeler is, zingt het mannetje bijna niet. En als we hem ontdekken, kruipt hij als een opgaande muis achter de boom! Wat dacht je van de aanwezigheid van de Halsbandparkiet, de laatste jaren?

Ook hollenbroeders, dus afhankelijk van oude boompartijen. Gaan deze exoten Breda veroveren?

Af en toe zien we op de gazons een voedselzoekende Zanglijster. En Spreeuwen, meestal nestelend in holten, aanwezig in de kruinen van de bomen.

Nabij de vijfverfontein zijn altijd wel een Waterhoen en een Meerkoet te bewonderen. Gedrag en verenkleed zijn van dichtbij goed te leren. Natuurlijk zal de Grote Canadese Gans niet ontbreken.

We lopen verder langs een stukje singel en de stille watergang, grenzend aan de KMA (Koninklijke Militaire Academie). Enkele keren treffen we een Aalscholver en een Fuut.

Bijzonderheden

Eenmalig zagen we een Goudhaantje, bijzonder omdat er bijna geen naaldbout in het Valkenberg aanwezig is.

Waarschijnlijk was hij op doortrek.

Ook de Gaai is apart. De Hannebroek komt de laatste decennia steeds meer in de stedelijke omgeving voor.

De Fuut wordt steeds minder waargenomen, er is te veel onrust vanwege het 'bootje varen'.

De Appelvink, een prachtige vogel, hebben we een tweetal keren van dichtbij zeer goed bestudeerd!

Goudhaan Foto: Ria Lambregts

Het aantal vogelaars tijdens deze vijf jaren varieert van twee tot negen enthousiastelingen. En we gaan altijd weer voldaan naar de koffie.

Willem Veenhuizen, juli 2026

De Huiszwaluw (*Delichon urbicum*) in en om de bebouwde kom van Breda in 2026.

Op 17 en 21 juli zijn de bewoonde Huiszwaluwnesten weer geteld.

De Huiszwaluwpopulatie in de bebouwde kom van Breda is dit broedseizoen 5 nesten minder geworden ten opzichte van vorig jaar: nu 31 bewoonde nesten! Dit ondanks de langdurige warmte in het voorjaar tot nu!

De broedlocaties zijn gesitueerd in het Noorden van Breda in de wijk de Hoge Vucht, omgeving Victor Hortastraat (geen nesten meer de laatste jaren!).

En in de wijk Wisselaar, daar zijn vorig jaar vele woningen gerenoveerd, en waar de Huiszwaluw zijn nesten tegen de daklijst had, zijn er ter plekke een aantal kunstnesten bevestigd.

Resultaten

Adriaan Blommestraat: 8 kunstnesten, nog geen resultaat.

Roelandstraat: nu weer 1 nest, hetzelfde als vorig jaar.

Pieter Densstraat: 5 nesten, vorig jaar 7.

Cornelis Florisstraat: nu 8 nesten, één meer dan vorig jaar.

Zelzatestraat: gaf een variabel beeld. Waar hier jaren geleden de meeste nesten waren, viel het nu wat tegen: 5 bewoonde nesten. En in totaal hangen hier 8 kunstnesten, waarvan nu 5 bewoond. Totaal maar 10 nesten, vorig jaar 15! Dus de echte nesten 5 stuks minder.

Wensel Coberghstraat: geen nesten meer.

Gilbert van Zinnikstraat: niets, geheel gerenoveerd.

Leon van Heilstraat in 2024: 7 succesvolle nesten. In 2025 3. Nu één meer, 4 nesten, alles gerenoveerd.

Kaprijkestraat: 1 nest. In de 4 kunstnesten nu niets, vorig jaar 1 bewoond kunstnest.

Oosterzelestraat: hier hangen nu 4 kunstnesten. Er waren er 2 bewoond!

Temsestraat: niets.

Het blijkt dat de renovatiewerkzaamheden en de gebruikte materialen door Laurentius Woningbouwvereniging tot nu toe een bevredigend beeld geven.

In totaal hangen er nu 28 kunstnesten; daarvan zijn er dit jaar slechts 7 bewoond! Vorig jaar waren er van de 16 kunstnesten 8 bewoond!

Totaal voor Breda 31 succesvolle nesten.

Gezien de hoopvolle renovatie hier meer mogelijkheden voor de Huiszwaluwen tegen de witte dakranden.

Dat viel wat tegen. Ik vond het een wat chaotisch beeld vanwege de vele kunstnesten en verplaatsingen van vestigingen.

Huiszwaluwtilen

Waterdonken: geen resultaat.

Nieuwveer waterzuivering: eveneens geen resultaat.

Nabij de Petegemstraat: geplaatst in 2023. Beide tilen ook nu geen resultaat.

Bavel, Lage Aard: 2025 1 bewoond nest, 2026?

Ulvenhout, Beekdal: 2026?

Breda bebouwde kom

Jaar	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Succes	4	21	32	34	36 +1?	39 +3?

Jaar	2017	2018	2019	2020	2021
Succes	36 +2?	38 +1?	50	57 +2?	49 +1?

Jaar	2022	2023	2024	2025	2026
Succes	49 +1?	45 +1?	35	36	31

Rietdijk, de witte villa: dit jaar zelfs 4 bewoonde nesten in de topgevel, vorig jaar nog maar 1.

Haagse Beemden, Nieuwe Asterd:

10 nesten, 1 nest minder dan in 2025.

Nabij een woning achterhuis: aantal nesten geschat op 4.

Waterzuivering Nieuwveer:

Vóór 2016 deze locatie niet ontdekt.

Jaar	2016	2017	2024	2025	2026
Succes	22	15	18	30	30

In de jaren 2018 tot en met 2023 zaten er geen bewoonde nesten tegen de stalen overkapping van een oude witte silo. Nu weer een mooie gelijke hoeveelheid geteld, opvallend te noemen!

Hoe is het mogelijk, een aantal jaren niets en zo plotseling weer vestigingen!

Samenvattend

Voor de bebouwde kom van Breda 31 nesten, een lichte afname. Vooral Zelzatestraat en omgeving gaf een wisselend beeld wat betreft bouwlocaties.

Wellicht geven de renovatie en het plaatsen van diverse kunstnesten nog te veel onrust en verstoring?

Totaal Breda en omgeving vergelijkbaar met de vestigingen van voorgaande jaren.

In 2024: 69, in 2025: 78, en nu 75 bewoonde nesten.

Rondom Breda een redelijk stabiele populatie.

Met dank aan de gezellige medetellers en begeleiding: Piet van Iersel, Roelofien van der Geest en Dré de Pijper.

Willem Veenhuizen

Augustus 2026

Huiszwaluw Foto: natuurrpunt

De Wulp (*Numenius arquata*)

Er kwamen in het verleden in ons land vier soorten Wulpen voor. Een ervan is inmiddels uitgestorven: De Dunbekwulp. Een andere is in ons land heel zeldzaam: de Kleine Regenwulp. Blijven over dus de Wulp (Numenius arquata) en de Regenwulp (Numenius phaeopus). De Regenwulp is de kleinere en meer noordelijke tegenhanger van de Wulp. Hij broedt niet in ons land, maar is een doortrekker in voor- en najaar.

De naam

De naam Wulp in de betekenis van 'steltloper' werd voor het eerst aangetroffen in het jaar 1595. Van Bree (1972) en van Loey (1971) zien de naam Wulp als een voorbeeld van een korte u-klank die uit een korte e-klank is ontstaan ongeveer in de tweede helft van de 14^e eeuw. De oude vorm van Wulp zou Welp zijn geweest. Wulp als vogelnaam is een onomatopoeie van welp, jonge hond of leeuw. Numenius in de wetenschappelijke naam betekent steltloper met een naar beneden gebogen snavel.

Kenmerken

De Wulp is de grootste steltlopersoort van onze contreien. Een vogel uit de familie van de strandlopers en snippen (Scolopacidae). Met een lengte 50 tot 60 centimeter en een gewicht van 450 tot 1500 gram is de Wulp de grootste steltloper van West-Europa. De naar beneden gebogen tweekleurige snavel is 9 tot 15 cm lang en is bij de vrouwtjes langer dan bij de mannetjes. De snavel is grijszwart met rode basis. Maar pas op, er is ook een verschil in snavelenlengte tussen jonge en oudere vogels. Het verenkleed is licht van kleur, met donkerbruine verticale strepen over het gehele lichaam. De vrij egale kop heeft geen donkere oogstreep of kruinstreep; wel heeft de Wulp een vage, lichte oogstreep. De lange vleugels zijn aan de onderkant bijna wit en doen ook door hun vorm aan Meeuwenvleugels denken. De Wulp heeft stevige blauwgrijze poten. De anaalstreek is wit. De staart is dwars gebandeerd, de bovenstaartdekveren zijn gemarmerd in contrast met de witte rugwig.

Een ezelsbruggetje om de Wulp te herkennen? De snavel van de Wulp wijst naar zijn gulp. Maar vrijwel iedere vogelaar zal deze grote steltloper met zijn gebogen snavel wel kennen. Een vrijwel eenkleurig bruinachtige steltloper, duidelijk groter dan een Grutto, met een opvallend lange snavel is eigenlijk altijd een Wulp. Een mogelijke verwarring kan wel ontstaan tussen de Wulp en de Regenwulp. Regenwulpen zien er wat gedrongener uit dan hun grotere verwanten. Dat komt doordat ze naar verhouding kortere poten en nek hebben. De tenen van de Wulp steken tijdens het vliegen iets voorbij de staart, wat niet zo is bij de Regenwulp. Daarnaast is de Regenwulp over het algemeen donkerder dan de Wulp. Maar het belangrijkste onderscheid is te zien op de kop. Regenwulpen hebben een veel contrastrijker koppatroon.

Duidelijk zichtbaar zijn een donkere oogstreep, lichte wenkbrauwen, donkere zijkruintrepen en een lichte kruinstreep. Dit lijkt op een zwart-witte gestreepte kop. Beide soorten zijn ook heel goed te onderscheiden op basis van het geluid, en dan vooral de roep. Bij de Wulp klinkt dit als een luid 'kluuit-kluuit' of 'kluuiit-kluuiit-kluuiit'. Van de Wulp kennen we drie ondersoorten; de nominaatvorm *N.a. arquata* broedt in een gebied dat loopt van West-Europa via Scandinavië tot aan de Oeral in Rusland. *N.a. suschkini* broedt van de Wolga in het oosten tot zuidwestelijk Siberië en het noorden van Kazachstan. *N.a. orientalis* broedt van Centraal-Siberië verder oostwaarts tot noordoostelijk China.

Geluid

De prachtige baltszang van de Wulp in het voorjaar is zeer karakteristiek en kan in de ochtend- en avondstilte verdragen, met een aanzwellend mysterieus, jodelend geluid, met fluittonen en lange trillers. De zang wordt uitgevoerd in een zangvlucht met fladderende vleugelslagen en glijperiodes. De roep is een typisch, zacht fluitend 'kluuit-kluuit'. Tijdens de trek klinkt vaak het langer fluitend 'kluuiit-kluuiit-kluuiit'. Regenwulpen daarentegen laten dan een snel trillend 'bie-bie-bie-bie' horen, wat ook wel op de roep van de Dodaars lijkt. Maar ondanks dat ze erg op elkaar lijken, zijn de verschillen meestal goed te zien, en bijna altijd goed te horen.

Voedsel

Het dieet van de Wulp is divers; afhankelijk van het seizoen en de locatie bestaat het vooral uit wormen, kleine krabbetjes, mosselen, insecten, bessen en bij uitzondering ook muizen, jonge vogels en kleine vissen. Met een ruk worden de prooien in de snavelopening geworpen. Met de gevoelige snavelpunt wordt ook wel in de grond gewroet naar voedsel, maar meestal wordt het van de grond opgepikt.

Net als bij veel steltlopers zitten in de snavelpunt van de Wulp extra tastzintuigen, de lichaampjes van Herbst. Dit zijn sensoren die trillingen tot 100 Hertz kunnen waarnemen en drukverschillen kunnen detecteren. Zo kunnen ze op de tast op zoek gaan naar bodemdierpjes.

Voorkomen

De Wulp broedt in de eerste plaats in Noord-Europa, waaronder Nederland. De hoogste dichtheid haalt hij bij ons op de Waddeneilanden. In de oostelijke helft van ons land is hij talrijker dan in het westen. In Limburg broedt hij niet. In tegenstelling tot andere steltlopers leeft de Wulp niet alleen in natte, maar ook in droge gebieden. Open en halfopen gebieden kunnen geschikte biotopen zijn, b.v. hoogveen, open duingebieden, grasland en akkerland. Buiten de broedtijd wordt ook gefoerageerd in getijdengebieden zoals het wad, vooral door vrouwtjes, deze hebben daar een voordeel van hun langere snavel.

De Wulp is een wijd verspreide palearctische soort, die als trekvogel vooral voorkomt in het boreale en gematigde klimaatgebied van Eurazië,

maar ook in Afrika waar hij te vinden is langs kusten en in gebieden binnen een redelijke afstand tot water. Het verspreidingsgebied strekt zich uit van West-Europa, met de grootste populatie buiten Rusland op de Britse Eilanden, en verder in Zweden en Finland en oostwaarts door Rusland en Centraal-Siberië naar Noordwest-China. De oostelijke populaties overwinteren in een gebied dat zich uitstrekt vanaf West-Afrika en het Afrikaanse continent via de Middellandse Zee tot het Arabische Schiereiland en oostelijk tot Zuid-Azië. De Scandinavische en Nederlandse broedvogels overwinteren vooral langs de kusten van West- en Zuidwest-Europa. Een klein deel overwintert in het Waddengebied.

Broedbiologie

De Wulp broedt voor de eerste keer als tweejarige vogel en het monogame paar keert vaak terug naar hetzelfde broedgebied. Jonge paren hebben een voorkeur voor een nestplek in de streek waar ze zijn geboren.

Volgens de Avifauna van Noord-Brabant (1967) was de Wulp vooral een broedvogel van heidevelden en hoogveengebieden en kwam toen al voor op dat soort bekende terreinen in Noord-Brabant, zelfs kleine heideterreinen. Hier en daar broedde hij ook op gronden, die recent of zelfs al meer dan een halve eeuw geleden in cultuur werden gebracht, zoals langs de Belgisch-Nederlandse grens bij Zundert, Meer, Castelle, Baarle-Nassau, Minderhout en Zondereigen. Er mag worden aangenomen dat in Noord-Brabant toen meer dan 400 paar Wulpen broedden.

Na de inventarisaties voor de Atlas van de West-Brabantse broedvogels (2007) ging men uit van 230-250 paar voor West-Brabant. De Wulp is gemakkelijk vast te stellen als broedvogel. Zijn formaat en markante verschijning sluiten een ondertelling uit. Een overtelling ligt meer voor de hand. Zowel op de broedplaats als foerageergebied voert de Wulp zijn opvallende zangvluchten uit. Broedvogels van heidevelden maken soms kilometers lange voedselvluchten naar graslanden in de omgeving om te foerageren. Wulpen keren terug uit hun overwinteringsgebied vanaf begin februari. Vaak zullen ze dus hun oude territorium proberen te bezetten.

Het vrouwtje kiest een geschikte nestplaats en legt tussen half maart en eind mei 3 tot 5 eieren in een ondiep kuiltje in het gras. De Wulp is sterk afhankelijk geworden van het agrarische gebied. Driekwart van de paren broedt hier. Wulpen mijden akkerpolders van de zeekleiregio.

Het mannetje baltst en verdedigt zijn territorium door in de vlucht te zingen en laag over de grond te vliegen, in een kort boogje te stijgen en dan met uitgespreide vleugels naar de grond te zweven. Het vrouwtje legt per seizoen een legsel dat door beide ouders wordt uitgebroed.

Na 30 dagen komen de eieren uit. Wulpenjongen zijn nestvlinders en verlaten na 1-3 dagen het nest. De jongen moeten onder de waakzame ogen van de ouders hun voedsel zoeken. Ze gaan daarbij vooral op zoek naar kleine insecten die zich op de grond en tussen het gras bevinden. Pas na 35 dagen zijn de jongen vliegvlug. Tot die tijd waakt het mannetje over de jongen. Het vrouwtje vertrekt al eerder naar de overwinteringsgebieden. Buiten de broedtijd leven Wulpen in groepen maar tijdens de broedperiode zijn de broedparen erg territoriaal en fel naar soortgenoten. De volwassen Wulpen verdedigen hun kroost tegen predatoren en vallen Kiekendieven en Kraaien aan, of ze lokken vijanden weg door te doen alsof ze gewond zijn.

Hans van der Sanden

Bronnen:

SOVON Vogelonderzoek Nederland 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000.
Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018. Vogelatlas van Nederlandse Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.
Broedvogels in Nederland 2020. Sovon Vogelonderzoek.
Avifauna van Noord-Brabant, van Erve 1967.
Atlas van de West-Brabantse broedvogels, NPN media, Breda.
Samenwerkingsverband West-Brabantse Vogelwerkgroepen 2007.
Steltlopers van Europa, Lars Gejl, KNNV uitgeverij.
Archief VWG.

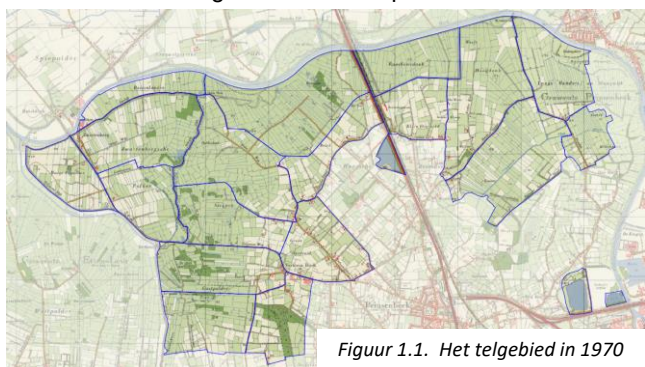
Wulp Foto: Hans van der Sanden

Drie decennia watervogels Etten-Leur – Haagse Beemden 1995/96 – 2025/26

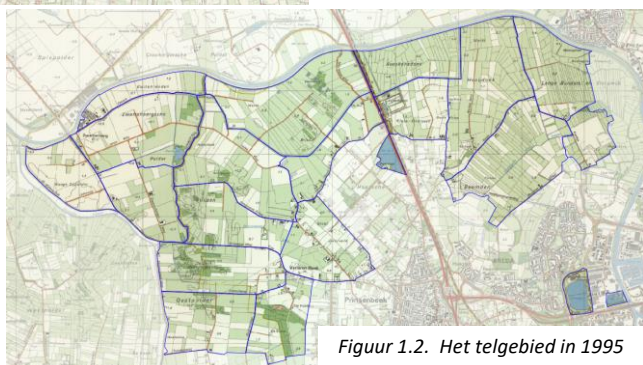
Nederland is van groot internationaal belang voor doortrekkende en overwinterende watervogels. Daarom kent ons land een lange traditie van watervogeltellingen. Kort nadat in 1969 de West-Brabantse Vogelwerkgroep was opgericht, werden ook in onze regio systematische watervogeltellingen opgestart. De coördinatie werd door verschillende instanties verzorgd en is sinds de winter 92/93 in handen van Sovon. Veel tellers van het eerste uur bleven zich tientallen jaren actief inzetten. Tot hen behoren ook Cor en Toos Borghouts. Meer dan veertig winters lang telden zij de watervogels in het gebied dat is weergegeven in figuur 1 en 2. Onlangs droegen zij het stokje over aan een nieuwe generatie tellers. Hun digitaal beschikbare tellingen vanaf de winter 1995/96 vormen de basis van dit verslag.

Gebiedsbeschrijving

Het onderzochte gebied wordt begrensd door de Leurse Haven in het westen, de Mark in het noorden en oosten en globaal door de bebouwde kommen van Etten-Leur, Prinsenbeek en Breda in het zuiden. Het beslaat circa 2.450 ha en bestaat voornamelijk uit agrarisch- en natuurgebied (circa 2.175 ha), open water (circa 53 ha) en stedelijk gebied, bestaande uit bebouwing, industrieterrein en een rioolwaterzuiveringsinstallatie (circa 220 ha). In de beginperiode (de jaren zeventig en tachtig) was het gebied nog goed te overzien. Door uitbreiding van de bebouwing, glastuinbouw en door de aanplant van bosjes nam de overzichtelijkheid in de loop der jaren af. Daarnaast vonden verschillende natuurontwikkelingsprojecten plaats, eerst in Rooskensdonk en de Vierde Bergboezem en later ook in Weimeren. Hierdoor werden delen van het gebied voor tellers minder goed bereikbaar per auto.

Figuur 1.1. Het telgebied in 1970

Figuur 1.2. Het telgebied in 1995

De Emerput en de CSM-putten waren tot 2005 in gebruik als bezinkputten voor slib afkomstig van de suikerfabriek. Het gebied omvat 21 Sovon-telgebieden. Om de leesbaarheid te vergroten zijn deze telgebieden samengevoegd tot drie poldergebieden en vier plassen (zie figuur 2). De aantallen van het Zandwiel en de plas bij Slangwijk zijn opgenomen onder respectievelijk Polders Etten-Leur en Haagse Beemden Oost. Voor De Kuil, de Asterdplas, de Emerput en de CSM-putten worden afzonderlijke gegevens gepresenteerd.

Soorten

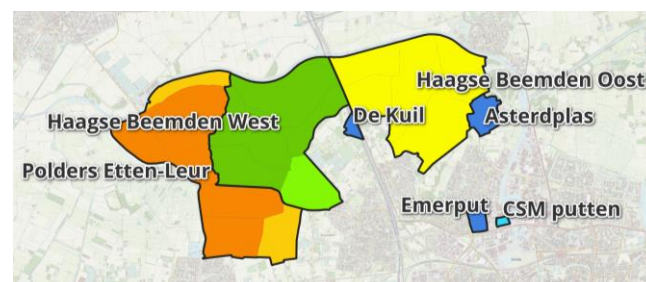
Tijdens de tellingen werden alle watervogelsoorten geteld, waaronder futen, reigers, zwanen, ganzen, eenden, rallen, steltlopers en meeuwen. De aandacht ging daarbij vooral uit naar gebieden met grotere concentraties watervogels. Een Waterhoen of Watersnip in een sloot werd uiteraard ook meegeteld, maar voor dergelijke soorten is geen volledige gebiedsdekking nagestreefd.

Werkwijze en teldekking

Het gehele gebied werd per auto doorkruist. Vanaf geschikte telpunten werden de wateren, graslanden en akkers met verrekijker en telescoop afgezocht, waarna de aantallen per soort op telformulieren werden vastgelegd. Voor de meeste telgebieden zijn gegevens beschikbaar vanaf de winter 1995/96 tot en met 2025/26, een periode van 31 winters. Daarnaast zijn van de Emerput aanvullende tellingen beschikbaar uit de periode 1970/71–1986/87. Vier deelgebieden werden gedurende minder dan tien winters onderzocht; deze zijn in figuur 2 in een lichtere kleur weergegeven. De CSM-putten werden geteld tot en met 2002/03, Rooskensdonk tot en met 2022/23 en Weimeren tot en met 2024/25. In totaal werd 63% van alle potentiële tellingen (21 telgebieden × 31 winters × 6 tellingen per winter) uitgevoerd.

Figuur 1.3. Het telgebied in 2025

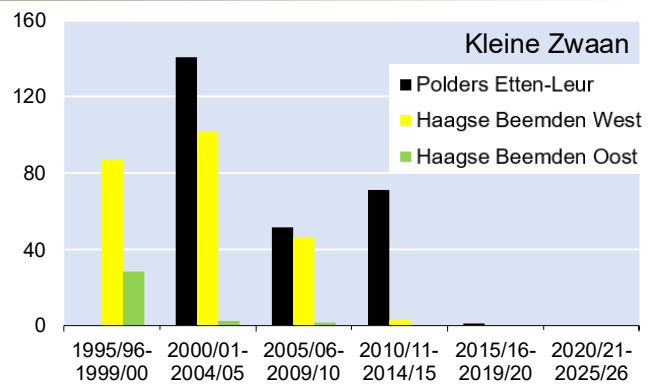
Figuur 2 Kaart met in de grafieken gebruikte toponiemen. De vier lichtgekleurde deelgebieden werden minder dan tien winters geteld.

Watervogels in het poldergebied

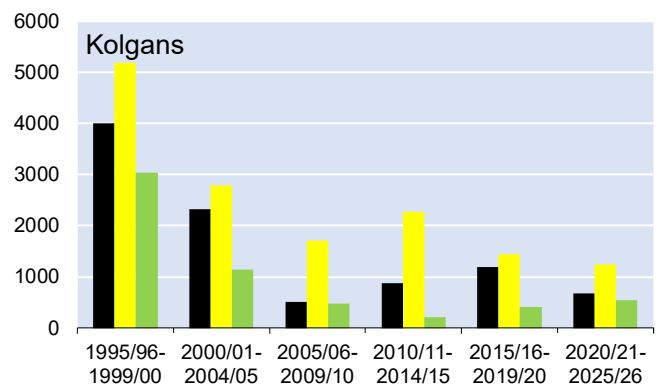
Lange tijd vormden de polders ten westen van de A16 een belangrijk overwinteringsgebied voor de **Kleine Zwaan** (fig. 3). Vooral bij Strijpen verbleven regelmatig groepen van 100 tot 300 vogels. In november 2010 werd voor het laatst een dergelijke groep waargenomen. Sinds de winter 2017/18 zijn geen overwinterende Kleine Zwanen meer vastgesteld. De **Wilde Zwaan** is binnen het onderzoeksgebied altijd een zeldzame verschijning geweest. Eind jaren negentig werden nog groepjes van maximaal acht vogels gezien, maar vanaf het begin van deze eeuw bleef het bij incidentele waarnemingen van één of twee exemplaren.

De **Knobbelzwaan** nam vanaf de jaren negentig geleidelijk in aantal toe, bereikte een piek in de periode 2005/06-2009/10 en is sindsdien weer met ruim 50% afgenomen. Tussen november en februari verbleven soms **Toendrarietganzen** in het gebied. De hoogste aantallen werden vastgesteld in de winter 1994/95, toen 262 vogels werden geteld. In de daaropvolgende pentade halveerde dit aantal, waarna het in de tien jaar daarna nogmaals halveerde. Sinds de winter 2007/08 is de soort niet meer vastgesteld. Al in de eerste helft van de vorige eeuw, toen de Haagse Beemden 's winters nog regelmatig overstroomden, stond het gebied bekend om de grote aantallen **Kolganzen** die er verbleven. Ook later bleef het een belangrijk overwinteringsgebied. Over de gehele onderzoeksperiode bezien is de Kolgans veruit de talrijkste soort, met een maximum van circa 17.500 vogels in de winter 1996/97. Daarna trad een sterke afname op (zie fig. 4). Verklaringen zijn de omzetting van eiwitrijk grasland in akkers en natuurontwikkelingsgebied met veel pitrus én de toename van verstoringen. In Weimeren, Rooskensdonk, Hooijdonk en Slangwijk daalden de aantallen van enkele duizenden vogels in de jaren negentig naar meestal slechts enkele honderden in recente winters. Mogelijk heeft ook de verminderde toegankelijkheid van delen van het gebied voor tellers tot lagere aantallen in de tellingen geleid. Rond Zwartenberg en Strijpen verblijven ook tegenwoordig nog regelmatig groepen van enkele duizenden Kolganzen.

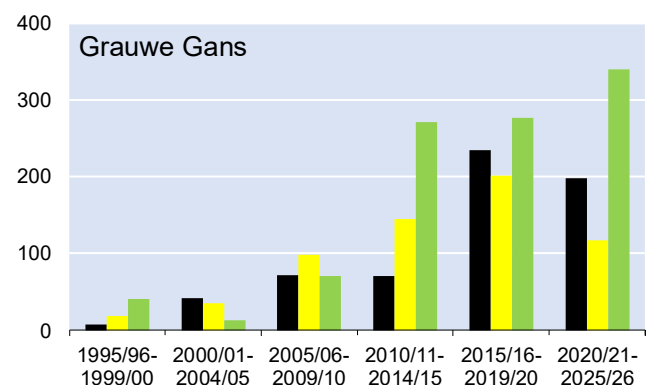
De **Grauwe Gans** vertoont verspreid over het gehele onderzoeksgebied een duidelijke positieve trend (zie fig. 5). De grootste aantallen zijn vastgesteld in de Zwartenbergse Polder, waar de soort dankzij z'n forse snavel kan foerageren op geoogste maïsakkers. Ook Weimeren, Rooskensdonk en Slangwijk zijn belangrijke pleisterplaatsen. Landelijk is de populatie **Brandganzen** al meer dan tien jaar stabiel, maar in de Haagse Beemden Oost nemen de aantallen nog steeds toe (zie fig. 6). Het betreft voor een belangrijk deel broedvogels uit Rooskensdonk met hun jongen, die ook foerageren in Hooijdonk en Slangwijk. Door hun relatief kleine snavel grazen Brandganzen bij voorkeur op kort, jong gras. De hoogste aantallen worden in de tweede helft van de winter vastgesteld, wanneer regelmatig 1.000 tot ruim 2.000 vogels worden geteld. Ook de **Grote Canadese Gans** heeft zich sterk ontwikkeld. Vóór de eeuwwisseling werden nooit meer dan tien vogels geteld. Daarna nam het aantal sterk toe, tot maximaal 180 vogels in de periode 2000/01-2004/05 en pieken van 600 tot 800 vogels in de daaropvolgende decennia.

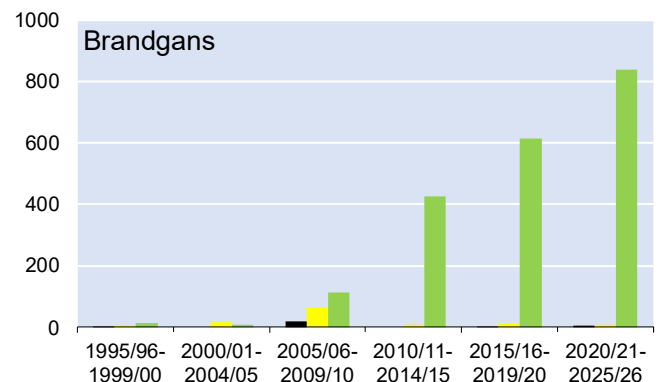
Figuur 3. Kleine Zwaan. Gemiddeld aantal in agrarisch- en natuurgebied per pentade (vijf keer vijf winters; 2020/21-2025/26 omvat zes winters).

Figuur 4. Kolgans. Gemiddeld aantal in agrarisch- en natuurgebied per pentade.

Figuur 5. Grauwe Gans. Gemiddeld aantal in agrarisch- en natuurgebied per pentade.

Figuur 6. Brandgans. Gemiddeld aantal in agrarisch- en natuurgebied per pentade.

De **Smient** rust overdag op open water en in natuurgebieden en foerageert 's nachts op graslanden. In de winter is het de talrijkste eend van Nederland. Ook in het onderzoeksgebied werden geregeld grote aantallen vastgesteld. Veruit het belangrijkste gebied was Rooskensdonk, waar maximaal 1.200 vogels werden geteld, gevolgd door de Zwartenbergse Polder met maximaal 250 vogels. Tussen 1999/00 en 2013/14 verbleven vaak honderden Smienten in het gebied, maar daarna namen de aantallen sterk af. Sinds 2020 werden in het complete poldergebied jaarlijks nog geen tien vogels waargenomen. De **Wintertaling** (fig. 7) is aanzienlijk minder talrijk dan de Smient. De meeste waarnemingen betreffen enkele tot hooguit enkele tientallen vogels. Alleen in Rooskensdonk werden grotere aantallen vastgesteld, met maxima van 150 vogels in de winter 2007/08 en 120 vogels in zowel 2019/20 als 2022/23. In recente winters worden vergelijkbare aantallen ook in Weimeren gezien.

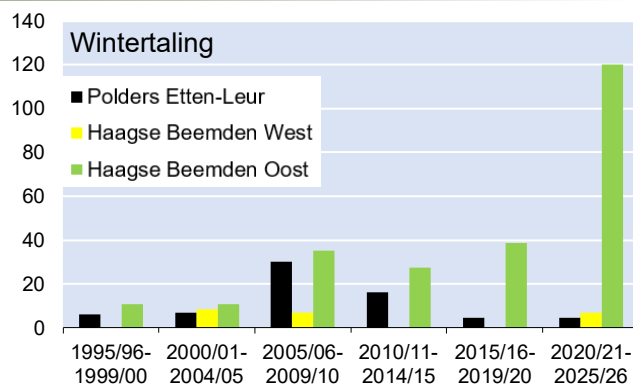
Pijlstaarten werden, op enkele uitzonderingen na, uitsluitend in Rooskensdonk waargenomen. Meestal betrof het enkele individuen. Opvallende uitzonderingen waren 52 vogels in februari 2001, 160 in februari 2006 en 26 in januari 2008. Gezien de ontwikkelingen in Weimeren lijkt dit gebied in de toekomst eveneens geschikt voor deze soort.

In oktober 2005 werd de eerste **Grote Zilverreiger** in het onderzoeksgebied waargenomen. Daarna namen zowel het aantal waarnemingen als de groepsgrootte gestaag toe (zie fig. 8). Vanaf de winter 2018/19 werden regelmatig groepen van meer dan tien vogels gezien, vooral in Strijpen.

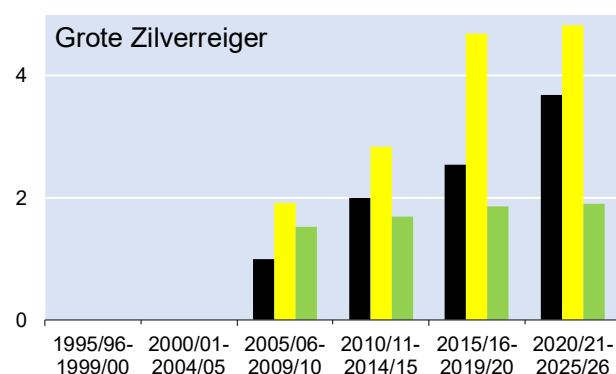
Meerkoeten leven 's winters in groepen. Ze foerageren dan vooral op graslanden en zoeken bij verstoring de veiligheid van open water op. Na een piek aan het begin van deze eeuw, met rond het Zandwiel en verspreid over Haagse Beemden Oost groepen van 100–200 vogels, zette in alle drie de deelgebieden een afname in (zie fig. 9). Haagse Beemden Oost herbergde gedurende vrijwel de gehele onderzoeksperiode de grootste aantallen. In de laatste pentade werden nog maar zelden groepen van enkele tientallen vogels waargenomen. Tegenwoordig is Weimeren het belangrijkste overwinteringsgebied voor deze soort.

De **Kievit** was lange tijd een algemene overwinteraar in het onderzoeksgebied. Tot omstreeks 2015 werden ten westen van de A16 in de meeste winters groepen van enkele honderden vogels geteld. De grootste aantallen (300–500 vogels) verbleven in Weimeren. Ten oosten van de A16 was de soort nog talrijker, onder meer in Lange Bunders en Slangwijk, maar vooral in Rooskensdonk, waar herhaaldelijk groepen tot 2.000 vogels werden vastgesteld. De soort bereikte haar hoogtepunt in het eerste decennium van deze eeuw. Daarna namen de aantallen gestaag af en sinds 2020 worden nog slechts sporadisch groepen van meer dan 100 vogels gezien.

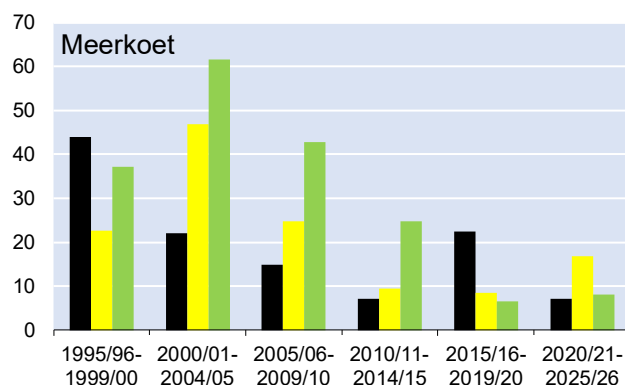
De **Wulp** bereikte zijn hoogste aantallen aan het begin van deze eeuw (zie fig. 10). In de polders rond Etten-Leur werden toen regelmatig groepen van enkele honderden vogels gezien, met een maximum van 775 exemplaren. Nog grotere concentraties kwamen voor in Rooskensdonk en Hooijdonk, waar maximaal 1.200 Wulpen werden geteld. Sindsdien zijn de aantallen geleidelijk afgenomen en tegenwoordig is een groep van 100 al uitzonderlijk.

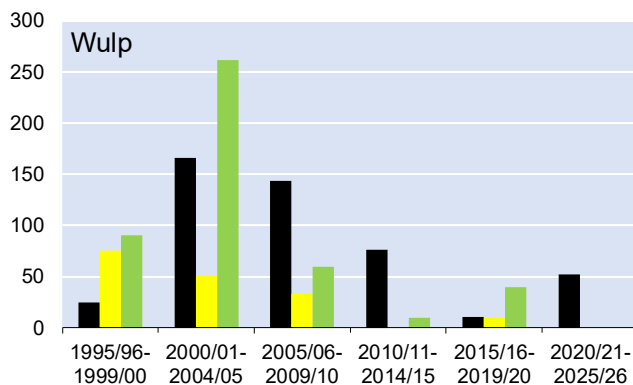
Figuur 7. Wintertaling. Gemiddeld aantal in agrarisch- en natuurgebied per pentade.

Figuur 8. Grote Zilverreiger. Gemiddeld aantal in agrarisch- en natuurgebied per pentade.

Figuur 9. Meerkoet. Gemiddeld aantal in agrarisch- en natuurgebied per pentade.

Figuur 10. Wulp. Gemiddeld aantal in agrarisch- en natuurgebied per pentade.

Watervogels op de plassen (zie figuur 2, in blauw)

In deze paragraaf worden de plassen binnen het onderzoeksgebied en de daarop 's winters voorkomende vogelsoorten besproken.

De **Kuil** ontstond rond 1937 door zandwinning voor de aanleg van de A16. Oorspronkelijk was de plas ruim 10 ha groot; na de verbreding van de snelweg resteerde nog circa 7 ha. De huidige diepte bedraagt ongeveer 8 m.

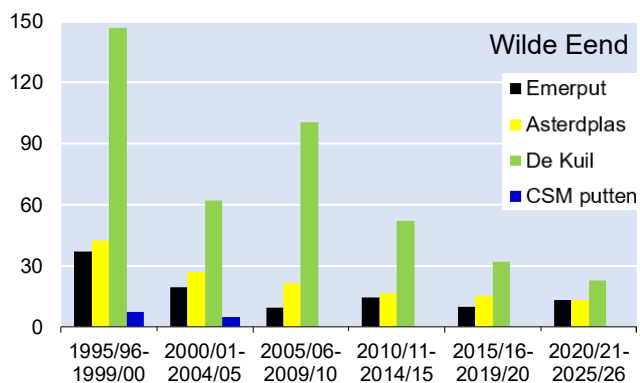
De **Asterdplas** werd tussen de jaren zeventig en negentig gegraven voor zandwinning ten behoeve van de aanleg van de Haagse Beemden. De plas is circa 19 ha groot en 4-8 m diep. De **Emerput** en de **CSM-putten** (respectievelijk circa 13 en 4 ha) ontstonden in de jaren zestig door zandwinning voor de Zuidelijke Rondweg. Beide putten dienden van 1963 tot 2005 als bezinkput voor slib van de suikerfabriek. Het voedselrijke suikerbietenslib stimuleerde de ontwikkeling van algen, waterplanten, bodemdieren en muggenlarven, waardoor een uitzonderlijk voedselrijk ecosysteem ontstond. Hiervan profiteerden talrijke watervogels, waarvan sommige er aantallen bereikten die elders in het onderzoeksgebied nooit werden vastgesteld. In 2008 werd de Emerput uitgebaggerd tot circa 10 m diepte en verdwenen de beluchtingsinstallaties. Op de voormalige CSM-putten verrees later een industrieterrein.

Van de CSM-putten zijn tellingen beschikbaar over de winters 1995/96-2002/03, van de overige plassen over 1995/96-2025/26. Voor de Emerput zijn daarnaast incidentele tellingen uit 1970/71-1986/87 beschikbaar. Deze zijn niet in de grafieken opgenomen, maar wel verwerkt in de soortbesprekingen.

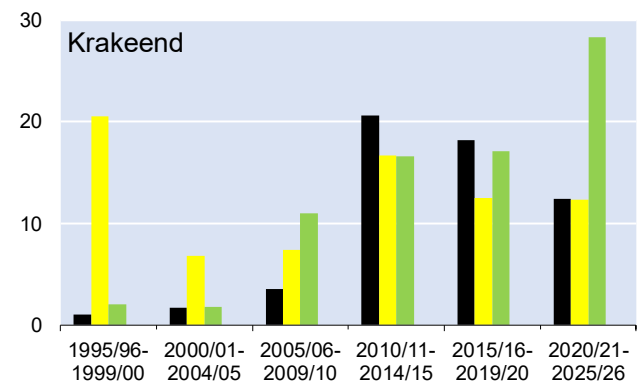
De **Wilde Eend** is gevoelig voor verstoring. Hij komt op alle plassen voor, maar was veruit het talrijkst op de Kuil. Daar is de trend sterk negatief (zie fig. 11). Ook op de Asterdplas en de Emerput namen de aantallen aanvankelijk af, maar sinds de eeuwwisseling zijn ze min of meer stabiel. Aantallen boven de 300 vogels waren zeldzaam. In januari 1981 werden op de Emerput nog 1.760 Wilde Eenden geteld en in december 1996 1.100 op de Kuil. In de laatste vijftien winters werd nog slechts eenmaal een maximum van meer dan 150 vogels bereikt.

Met de **Krakeend** gaat het aanzienlijk beter, al blijven de aantallen bescheiden. Over alle plassen samen is de trend duidelijk positief. Tijdens de eerste twee pentaden werd de soort, afgezien van enkele losse individuen, vrijwel uitsluitend op de Asterdplas waargenomen. Later verschenen ook op de Kuil en de Emerput groepen van enkele tientallen vogels. Tegenwoordig herbergt de Kuil de grootste aantallen (zie fig. 12), met onder meer 65 vogels in december 2019 en 140 in januari 2023.

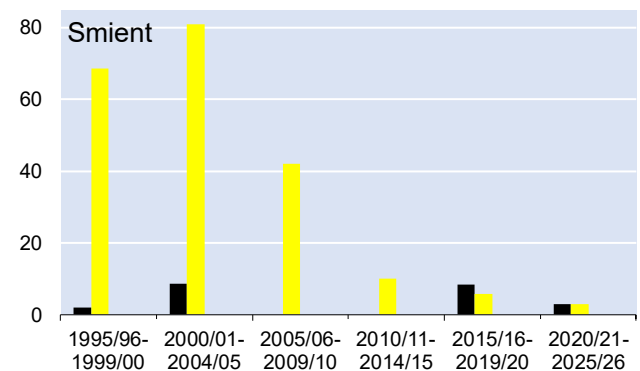
De **Smient** vertoont op de plassen dezelfde negatieve ontwikkeling als in het poldergebied (zie fig. 13). Alleen de Asterdplas herbergde aantallen van betekenis. Tot en met de winter 2003/04 werden hier geregeld 100-200 vogels geteld. Sindsdien namen de aantallen sterk af en zijn groepen van meer dan 30 vogels uitzonderlijk.

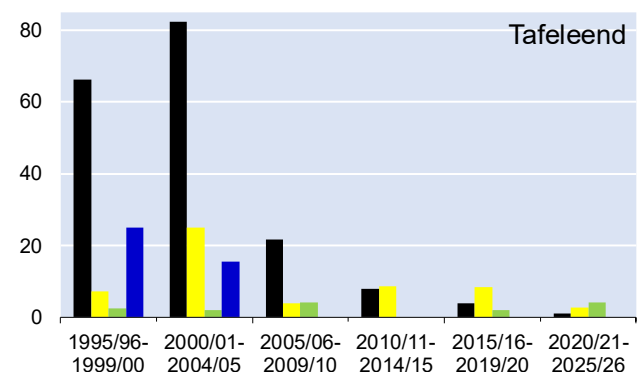
Figuur 11. Wilde Eend. Gemiddeld aantal op plassen per pentade.

Figuur 12. Krakeend. Gemiddeld aantal op plassen per pentade.

Figuur 13. Smient. Gemiddeld aantal op plassen per pentade.

Figuur 14. Tafeleend. Gemiddeld aantal op plassen per pentade.

De Emerput was ooit een van de belangrijkste overwinteringsplaatsen voor **Tafeleenden** in de regio (fig. 14). De combinatie van voedselrijk en ijsvrij water trok enorme aantallen aan. In januari 1978 werden zelfs 900 vogels geteld. Ook op de CSM-putten kwamen groepen tot 70 exemplaren voor. Na de winter 2012/13 resteerden hooguit enkele individuen. Tegenwoordig worden de meeste Tafeleenden op de Asterdplas gezien, maar de aantallen verbleken bij die uit de hoogtijdagen.

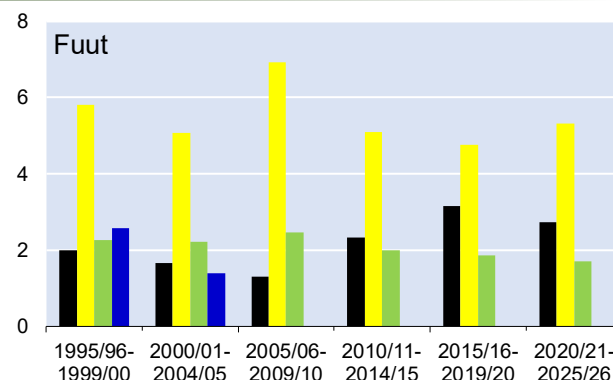
De hoogste aantallen **Futen** werden op de Asterdplas vastgesteld (zie fig. 15). Hoewel de gemiddelde aantallen per pentade op alle plassen redelijk stabiel bleven, staan de maxima op de Asterdplas en de Kuil al decennialang onder druk. Op de Emerput ontwikkelde de soort zich aanvankelijk gunstiger, maar ook daar is de trend recent weer negatief.

De **Aalscholver** werd tijdens vrijwel iedere telling waargenomen, maar meestal in kleine aantallen. Groepen van meer dan tien vogels waren uitzonderlijk. Aan het begin van de onderzoeksperiode verbleven soms grotere groepen op de Kuil, met een maximum van 90 vogels in december 2002. Tegenwoordig gaat het daar meestal om enkelingen. Op de Asterdplas werd de soort het vaakst gezien (zie fig. 16), maar groepen van meer dan tien vogels zijn daar schaars geworden en ontbraken zelfs geheel in de laatste vijf winters. Bij de Emerput namen de aantallen aanvankelijk toe, vermoedelijk door een gunstige visstand, maar de laatste winters is ook daar weer sprake van een afname.

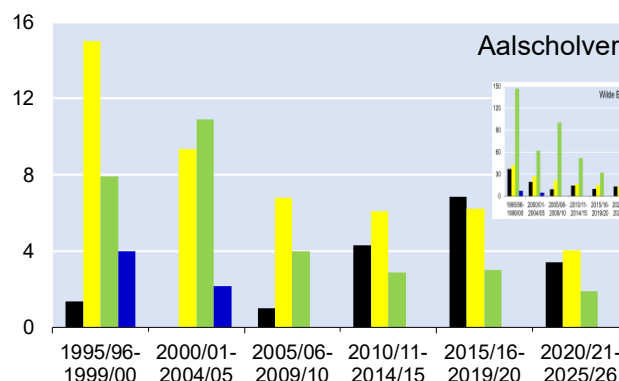
Het **Waterhoen** overwintert vaak in stedelijk gebied, zo ook binnen het onderzoeksgebied. De hoogste aantallen werden vastgesteld bij de CSM-putten (50 in december 1995) en de Emerput (17 in februari 2003). Na 2011/12 liep het aantal op de Emerput terug en tegenwoordig vormt de Asterdplas de belangrijkste overwinteringsplaats.

De **Meerkoet** bereikte op alle plassen zijn hoogste aantallen vóór of rond de eeuwwisseling. Op de Kuil viel de piek samen met die in de poldergebieden, op de Asterdplas al enkele jaren eerder. Oudere gegevens tonen aan dat de Emerput zijn hoogtepunt al in de jaren zeventig en tachtig kende. Waar destijds vaak meer dan 100 vogels aanwezig waren (maximaal 350 in januari 1971 en 325 in januari 1985), werden vanaf de jaren negentig meestal slechts 2-20 exemplaren geteld. Van alle plassen bleef de Asterdplas de belangrijkste overwinteringsplaats (zie fig. 17), al halveerde ook daar het gemiddelde aantal van circa 85 vóór de eeuwwisseling naar circa 42 vogels daarna.

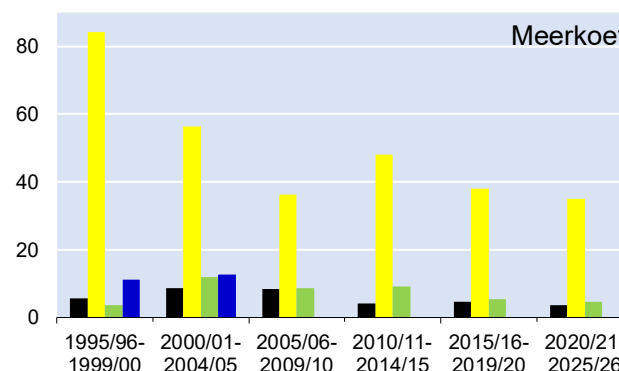
De ontwikkeling van de **Kokmeeuw** laat geen eenduidig patroon zien (fig. 18). Op zowel de plassen als in de polders wisselen toe- en afnames elkaar af. In de laatste pentade echter, zijn, vergeleken met de periode rond de eeuwwisseling, zowel de gemiddelde als de maximale aantallen meer dan gehalveerd. De hoogste aantallen werden vastgesteld op de Kuil en de Asterdplas. Beide plassen liggen dicht bij respectievelijk de rioolwaterzuivering Nieuwveer en het afvaloverslagbedrijf Korebrits, die vermoedelijk als aanvullende voedselbron fungeerden.

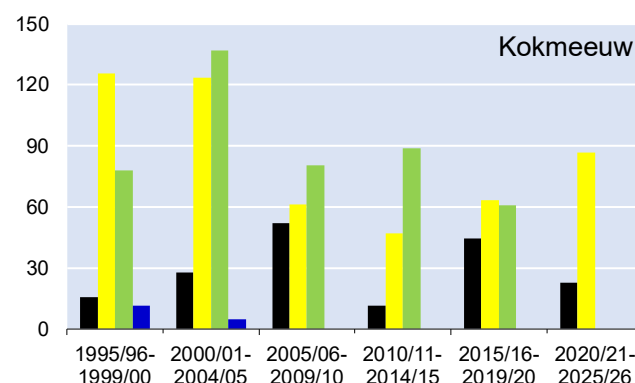
Figuur 15. Fuut. Gemiddeld aantal op plassen per pentade.

Figuur 16. Aalscholver. Gemiddeld aantal op plassen per pentade.

Figuur 17. Meerkoet. Gemiddeld aantal op plassen per pentade.

Figuur 18. Kokmeeuw. Gemiddeld aantal op plassen per pentade.

Krenten in de pap

Voor Sovon zijn vooral de algemene soorten van belang: hoe ontwikkelen de aantallen van bijvoorbeeld Wilde Eend en Meerkoet zich door de jaren heen? Voor tellers zijn het echter vaak de onverwachte waarnemingen die het werk extra aantrekkelijk maken: de krenten in de pap. Cor en Toos hebben hun telgebieden decennialang minutieus afgezocht en dat leverde een indrukwekkende lijst bijzondere soorten op. Denk aan Geoorde Fuut, Zwarte Zwaan, Kleine Rietgans, Roodhalsgans, Casarca, Mandarijneend, Topper, Brilduiker, Grote Zee-eend, IJseend, Nonnetje, Goudplevier en Kempphaan. Ook in Breda en omgeving valt dus nog volop te genieten van bijzondere vogels.

Tellers gezocht. Doe je mee?

De West Brabantse Vogelwerkgroep kan rekenen op een trouwe groep watervogeltellers, van wie velen hun telgebied al tientallen jaren volgen. Een aantal van hen heeft inmiddels een respectabele leeftijd bereikt. Daarom zijn we op zoek naar nieuwe tellers die het stokje willen overnemen. Lijkt het je leuk om hieraan mee te werken? Bekijk dan de figuren 19 en 20 of raadpleeg de website van Sovon voor een actueel overzicht van vacante telgebieden. Heb je vragen, neem dan contact op met de biologisch secretaris via bio-secretaris@westbrabantsevwg.nl of kijk op de website van Sovon:

www.sovon.nl/tellen/telprojecten/watervogeltelling Wil je

eerst je kennis bijspijkeren, dan zijn er verschillende opties:

1. volg een cursus van de West Brabantse Vogelwerkgroep <https://www.westbrabantsevwg.nl/cursussen/>
2. bekijk het gratis Webinar van Sovon [Webinar watervogels](https://www.sovon.nl/webinars/watervogels) of
3. volg de zeer uitgebreide (betaalde) cursus van Sovon <https://www.sovon.nl/sovonacademie/online-cursussen/water-en-wintervogelcursus>

Vacante gebieden

Binnen het watervogelproject onderscheidt Sovon drie typen tellingen:

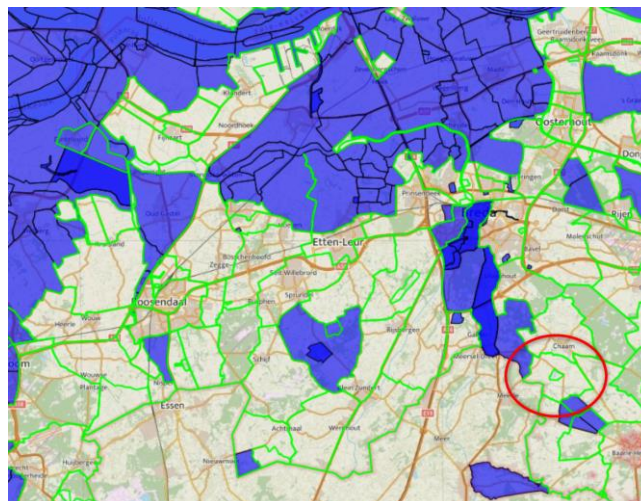
1. Midwintertelling - eenmaal per jaar, in januari, worden alle soorten watervogels in een telgebied geteld.
2. Ganzen- en zwanentelling - van september tot en met maart of april worden uitsluitend ganzen en zwanen geteld.
3. Maandelijks watervogeltellingen - in internationaal belangrijke wetlands en Natura 2000-gebieden, zoals de Biesbosch, het Hollands Diep en het Markiezaat.

Voor het werkgebied van de West Brabantse Vogelwerkgroep zijn vooral de eerste twee telprojecten van belang. Nieuwe tellers kunnen daarom het beste daarmee beginnen. Een actueel overzicht van vacante telgebieden is te vinden op de website van Sovon:

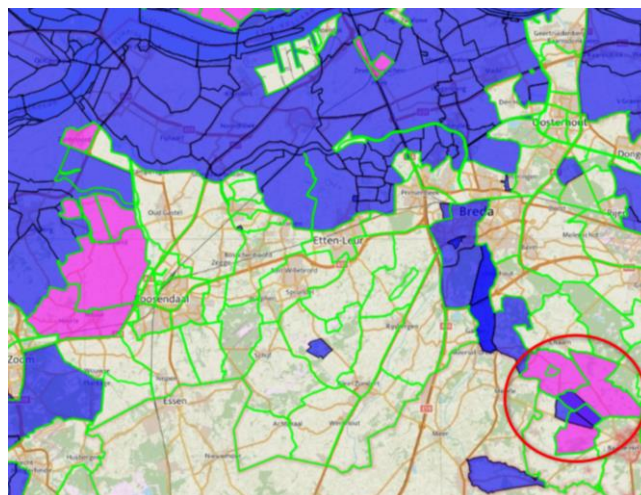
<https://portal.sovon.nl/portal/vacant/deel/1>

Dankwoord

Een bijzonder woord van dank gaat uit naar Cor en Toos Borghouts, die gedurende ruim veertig winters telgegevens hebben verzameld en beschikbaar gesteld. Zonder hun inzet was dit artikel niet mogelijk geweest.

Figuur 19. Overzicht van vacante telgebieden voor de midwintertelling in West-Brabant. Blauw wordt al geteld, groen omrande gebieden kunnen nog een teller gebruiken. De rode cirkel duidt de Bleekheide aan, een zeer vogelrijk gebied ten zuiden van Chaam dat op dit moment vacant is.

Figuur 20. Overzicht van vacante telgebieden voor de ganzen- en zwanentelling in West-Brabant. Blauw wordt al geteld, groen omrande gebieden zijn vacant. Paarse gebieden zijn prioritair: erg belangrijk dat deze geteld worden. De rode cirkel duidt de Bleekheide plus ruime omgeving aan. Een gebied waar vaak grote aantallen ganzen verblijven en waarvoor Sovon dringend op zoek is naar (een) nieuwe teller(s).

Daarnaast verdient ook Harry van Vugt† speciale vermelding. Hij coördineerde jarenlang de watervogeltellingen in de regio en verzorgde de rapportage aan Sovon.

Bronnen:

Cor en Toos Borghouts - telgegevens Sovon watervogeltellingen Lebrecht, t. e.a. 1976. Wilde ganzen in Nederland, Thieme Zutphen

Gezocht: vogelaar met een vlotte pen

Ik schrijf regelmatig over vogelonderzoek en vogeltellingen voor het Hupke. Het verzamelen en analyseren van de gegevens doe ik met veel plezier, maar ik vind het moeilijk daar een goed leesbaar artikel van te maken. Daarom zoek ik iemand die het leuk vindt om mee te helpen een stapel feiten om te zetten in een prettig leesbaar verhaal. Heb je plezier in schrijven en lijkt het je leuk om af en toe mee te werken aan een artikel? Dan kom ik graag met je in contact.

John Frijters john.frijters@telfort.nl

Slechtvalken succesvol op de toren van de Heilig Hartkerk in Breda

In 2026 hebben de Slechtvalken weer succesvol jongen grootgebracht op de toren van de Heilig Hartkerk aan de Baronielaan in Breda. Het paar Slechtvalken heeft zijn intrek (vaste broed- en verblijfplaats) hier sinds 2024; toen hebben ze 3 jongen grootgebracht en in 2025 twee jongen. De Heilig Hartkerk is prachtig verbouwd met bestemming wonen. De toren is gebleven zoals die is; de trappen binnen zijn mooi hersteld en veilig begaanbaar.

Eerste bezoek

Op 30 april 2026 heb ik samen met Jack van Zuidland (bewoner appartement Heilig Hartkerk) de toren beklommen; een stuk makkelijker en minder hoog dan de toren van de Grote Kerk in het centrum van Breda (helaas op de toren van de Grote kerk 2026 geen broedpaar). Aangekomen op het bovenste zoldertje in de toren zagen wij 4 kleine donskuikens. We hebben dus te maken met 4 jongen. Jack had foto's gemaakt die ik heb opgestuurd om te overleggen met Peter van Geneijgen (werkgroep roofvogels Nederland) wanneer ze geringd konden worden met het daarbij behorende broed-biologisch onderzoek.

Tweede bezoek

Op 19 mei was het zover, Jack en Peter beklommen de toren. De 4 jongen waren goed gegroeid en zagen er gezond uit. Voor broed-biologisch onderzoek worden de jongen gewogen, gemeten en er wordt voorzichtig wat dons afgenomen. Uit het dons dat naar Naturalis wordt opgestuurd, kan men het percentage zware metalen meten dat de jongen zoal binnenkrijgen via het voedsel. Na het meten en wegen werd geconstateerd dat we 1 man en 3 vrouwen hebben op deze locatie. Vrouwen zijn bij de Slechtvalken zwaarder en groter; dit is bijna bij al de roofvogels het geval. De Slechtvalken worden voorzien van kleurringen zodat ze met een telescoop kunnen worden afgelezen. Het is mooi om via de kleurringmelding de herkomst en de dispersie te achterhalen.

Herkomst man en vrouw

Tijdens het ringen was vrouw Slechtvalk nadrukkelijk aanwezig. Ze ging gewoon zitten in de vliegopening om in de gaten te houden wat er met haar jongen ging gebeuren. De ring kon goed worden afgelezen van de foto. Vrouw Slechtvalk is geringd op 17 mei 2023 op de Eusebius Kerk in Arnhem door Peter, mooi dat hij haar jongen nu kan ringen in Breda. Op 21 mei 2025 lukte het Jack om de kleurringen van de volwassen man af te lezen. Peter schreef het volgende: jullie Belgisch mannetje is al een paar keer eerder afgelezen in Nederland! Eerste keer op 9 november 2021 op Westpoint in Tilburg en de tweede keer, nog niet zo lang geleden, op de Luchtmachtstoren in Breda op 4 februari 2025. Ze dachten daar een broedpaar te hebben maar dat werd uiteindelijk niets. Ook in 2026 helaas geen broedpaar op de Luchtmachtstoren.

Jammer genoeg weten we niet of hij vorig jaar ook al op de Heilig Hart Kerk was of zijn er misschien toch foto's van de man in 2024 waarop zijn tekening goed te zien is? Hij is geringd op 21 mei 2020 in Mol bij de kanaalplas. Mooi resultaat! We hebben dus te maken met een Belgisch Nederlands paar.

Prooijijst

Tijdens tweede bezoek op 19 mei zijn de volgende vogels op het menu van de Slechtvalken op naam gebracht (veren en achtergebleven snavels en poten): Appelvink, Gierzwaluw, Groenpootruiter, Houtsnip, Koekoek, 7x Postduif (geringd), Spreeuw, Turkse Tortel en Zanglijster.

Succesvol uitgevlogen

Op 8 juni meldde Jack dat de jonge takkelingen zich ophielden op het dak van de Heilig Hartkerk en in de binnentuin. Er kwam zelfs een jong kijken door het raam naar binnen. Ervaring met de vorige keer is dat ze steeds handiger worden en op een gegeven moment steeds verder het luchtruim verkiezen. De laatste controle van de nestlocatie op prooiresten en eventueel ringen van de prooien kan wachten totdat de jongen niet meer afhankelijk zijn van vaste verblijflocatie (toren/nest).

Ik bedank Jack van Zuidland en Peter van Geneijgen.

Raymond van Breemen

Bronnen:

t Hupke Herfst 2025 nummer 202 blz.10-11: Slechtvalken succesvol op de toren van de Heilig Hartkerk.

t Hupke Zomer 2025 nummer 201 blz.13: Jong van Kiske en Mieske duikt op bij zendmast in Augustapolder in Bergen op Zoom. Raymond van Breemen

't Hupke Herfst 2024 nummer 198 blz.8: Slechtvalken succesvol op de toren van de Heilig Hartkerk in Breda. Raymond van Breemen.

Juveniele Slechtvalk Foto: Jack van Zuidland

Fenologie 2026

In het voorjaar is de terugkeer naar de broedgebieden het spiegelbeeld van de zuidwaartse reis in de herfst. Er kunnen echter belangrijke verschillen in route en pleisterplaatsen zijn. De noodzaak om te broeden, zet de vogels aan om zo vroeg mogelijk naar het noorden te gaan. Ze kunnen dan het broedseizoen beginnen zodra de condities in het broedgebied gunstig zijn.

De terugkeer van de Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*) is voor veel mensen de aankondiging van het begin van de lente. De eerste Boerenzwaluw werd dit jaar gezien op 15 maart. Vogels moeten voor hun reis naar het Noorden in het voorjaar of naar het Zuiden in het najaar goed voorbereid zijn. Een goede timing is belangrijk. Ook moeten ze in gewicht toenemen en een verenkleed hebben dat in topconditie is. Ze moeten ook het goede weer kiezen voor het vertrek. Het is dus niet verwonderlijk dat vogels direct na het broedseizoen het rustig aan doen (bv. minder of niet meer zingen, ruïen) om in topconditie te raken voor de herfsttrek maar dit geldt ook voor de voorjaarstrek. Veel kleine zangertjes zoals de Kleine Karekiet (*Acrocephalus scirpaceus*) zijn nachttrekkers. Het voordeel dat nachttrekkers hebben is dat ze overdag, tijdens de trek kunnen foerageren om een goede conditie te behouden. De vertrekdatum kan zowel bepaald worden door de interne biologische klok als door de omgevingsfactoren. Vogels die in gematigde streken overwinteren, kunnen de voorspelbare daglengte als sein voor hun vertrek gebruiken. Vogels die in de tropen overwinteren, vertrouwen waarschijnlijk meer op hun biologische klok. Er is maar weinig verschil merkbaar in de daglengte in de tropen; de temperatuur en de hoeveelheid regen als graadmeter kunnen jaarlijks sterk variëren. Bij vogels is de reistijd niet simpelweg de afstand gedeeld door de gemiddelde vliegsnelheid. De voor de trek benodigde reistijd omvat ook pauzes. Gebrek aan voedsel op een pleisterplaats kan trekkende vogels problemen bezorgen. De pleisterplaatsen van de trekvogels moeten voldoende voedsel bieden en een veilige rustplaats zijn als de vogels niet foerageren.

Fitis Foto: Ria Lambregts

Vogels kunnen tijdens de trek hun reis onderbreken wegens ongunstige omstandigheden. Verschillende goede pleisterplaatsen onderweg geven de vogels dan een kans om tijdens de onderbreking van de reis weer op te vetten voor de volgende etappe. Het tempo waarin ze kunnen bijtanken is van invloed op de totale reisduur. Met 1 à 2% per dag kunnen zangvogels en steltlopers hun gewicht doen toenemen. Die gewichtstoename hangt o.a. af van de foerageertijd, de hoeveelheid voedsel en de snelheid waarmee het voedsel in trekvet wordt omgezet.

De trek is voor vogels een gevaarlijke onderneming, er kan onderweg veel misgaan. De grootste verliezen vallen onder jonge vogels tijdens hun eerste reis. Maar trekken blijft op de lange termijn een betere strategie dan op één plaats blijven. In het algemeen keren van de trekkende soorten de mannetjes wat eerder terug naar hun broedgebied dan de vrouwtjes. Dit zouden we kunnen nagaan door bij het doorgeven van fenologie-gegevens te vermelden of het om een mannetje of om een vrouwtje gaat van b.v. de Tapuit (*Oenanthe oenanthe*), de Wielewaal (*Oriolus oriolus*), of de Blauwborst (*Luscinia svecica*).

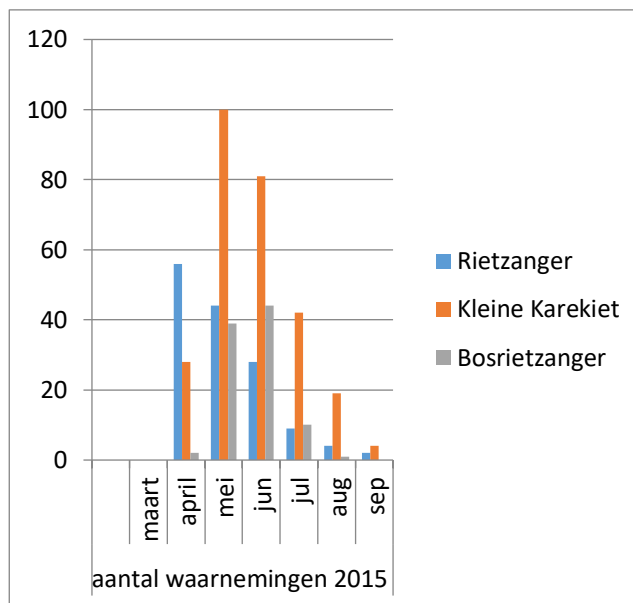
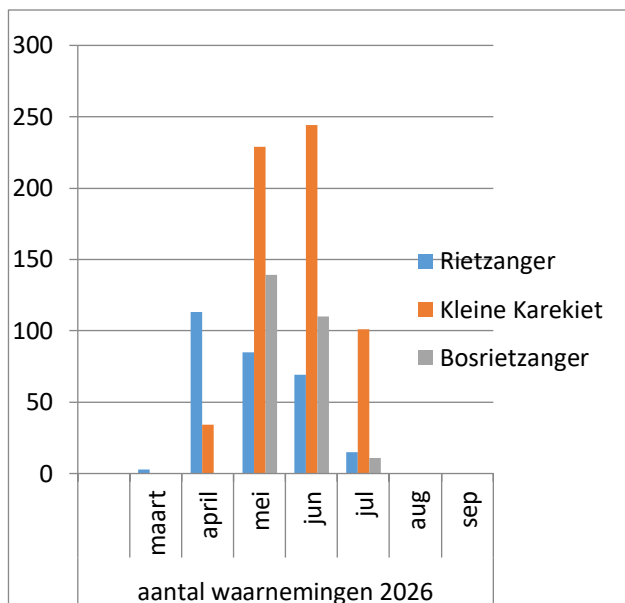
Het begin van het broedseizoen is een wedloop. Vroeg broeden, zelfs bij standvogels, levert de meeste jongen op. Het is dus niet verwonderlijk dat soorten eerder terug proberen te keren bij een stijging van de temperatuur. Jammer genoeg sturen weinig leden, zowel beginnende als ook gevorderde vogelaars, weinig fenologie-gegevens door. Terwijl de meeste leden (ook beginnende vogelaars) wel enkele vogels zoals Boerenzwaluw (*Hirundo rustica*), Grutto (*Limosa limosa*) en Blauwborst (*Luscinia svecica*) zouden moeten kennen en zouden kunnen doorgeven. Vooral bij het begin van de lente wordt door waarnemers gelet op soorten als de Fitis (*Phylloscopus trochilus*), Zwartkop (*Sylvia atricapilla*) en de verschillende soorten Zwaluwen. Vrij laat werd op 15 maart dit jaar de eerste Zomertaling (*Spatula querquedula*) waargenomen. Normaal gesproken arriveren de eerste Zomertalingen begin maart. De gemiddelde aankomstdatum van de eerste Zomertaling in de afgelopen 15 jaar, is 8 maart.

Kokmeeuw en Zwartkopmeeuw Foto: Ria Lambregts

Onderzoek, inventarisaties, verslagen

Fenologie 2026					
	Vroegste waarneming	Gemiddelde aankomstdatum 2026 eerste 10 waarnemingen			
Soort	Archief of 't Hupke	1	2	3	
Lepelaar *	2-1-2025	14-1-2026	14-1-2026	14-1-2026	15-1-2026
Zomertaling	25-1-2021	15-3-2026	18-3-2026	19-3-2026	23-3-2026
Wespendief	30-3-1980	13-4-2026	14-4-2026	3-5-2026	2-5-2026
Rode Wouw	1-1-2012	24-1-2026	7-2-2026	8-2-2026	12-2-2026
Grauwe Kiekendief	6-4-2006	13-4-2026	22-4-2026	1-5-2026	
Visarend	31-1-2012	13-2-2026	1-3-2026	19-3-2026	17-3-2026
Boomvalk	8-3-1981	18-4-2026	18-4-2026	19-4-2026	22-4-2026
Kwartel	16-4-1985	18-4-2026	19-4-2026	20-4-2026	28-4-2026
Steltkluut	8-4-2026	8-4-2026	9-4-2026	9-4-2026	14-4-2026
Kleine Plevier	16-2-2020	5-3-2026	5-3-2026	7-3-2026	9-3-2026
Grutto (1)	11-1-2020	19-1-2026	21-1-2026	22-1-2026	24-1-2026
Regenwulp	31-1-2026	31-1-2026	5-3-2026	22-3-2026	25-3-2026
Zwarte Ruiter	2-1-2025	15-1-2026	17-1-2026	29-1-2026	25-2-2026
Groenpootruiter	4-1-2019	17-1-2026	29-1-2026	9-2-2026	21-2-2026
Bosruiter	27-2-2026	27-2-2026	10-4-2026	11-4-2026	3-4-2026
Oeverloper	5-1-2019	9-2-2026	28-3-2026	4-4-2026	4-4-2026
Zwartkopmeeuw	9-1-2021	21-2-2026	1-3-2026	2-3-2026	3-3-2026
Visdief	13-3-1983	4-4-2026	4-4-2026	4-4-2026	4-4-2026
Zwarte Stern	4-4-2026	4-4-2026	8-4-2026	9-4-2026	15-4-2026
Zomertortel	7-4-1990	8-5-2026			
Koekoek	19-3-1990	6-4-2026	6-4-2026	7-4-2026	8-4-2026
Gierzwaluw	1-4-2010	7-4-2026	7-4-2026	11-4-2026	11-4-2026
Draaihals	10-4-2026	10-4-2026	17-4-2026	24-4-2026	26-4-2026
Boomleeuwerik *	4-1-2020	14-1-2026	14-1-2026	16-1-2026	20-1-2026
Oeverzwaluw	2-3-2012	20-3-2026	22-3-2026	22-3-2026	25-3-2026
Boerenzwaluw	18-2-2007	15-3-2026	20-3-2026	21-3-2026	21-3-2026
Huiszwaluw	17-3-2020	1-4-2026	2-4-2026	4-4-2026	6-4-2026
Boompieper	23-2-2021	24-3-2026	24-3-2026	27-3-2026	28-3-2026
Gele Kwikstaart	2-3-2023	22-3-2026	22-3-2026	24-3-2026	25-3-2026
Nachtegaal	4-4-2024	6-4-2026	8-4-2026	8-4-2026	7-4-2026
Blauwborst	24-2-2021	1-3-2026	6-3-2026	6-3-2026	9-4-2026
Zwarte Roodstaart *	1-1-2020	13-1-2026	24-2-2026	24-2-2026	28-2-2026
Gekraagde Roodstaart	5-3-2007	20-3-2026	3-4-2026	6-4-2026	25-3-2026
Paap	14-3-2020	9-4-2026	14-4-2026	17-4-2026	19-4-2026
Tapuit	4-3-2017	21-3-2026	23-3-2026	26-3-2026	29-3-2026
Beflijster	2-3-2021	6-4-2026	6-4-2026	7-4-2026	7-4-2026
Sprinkhaanzanger	16-3-2017	8-4-2026	9-4-2026	9-4-2026	9-4-2026
Snor	28-3-2012	31-3-2026	1-4-2026	4-4-2026	6-4-2026
Rietzanger	15-3-2023	22-3-2026	23-3-2026	28-3-2026	27-3-2026
Bosrietzanger	9-4-2005	26-4-2026	27-4-2026	28-4-2026	1-5-2026
Kleine karekiet	29-3-2023	6-4-2026	7-4-2026	8-4-2026	10-4-2026
Spotvogel	10-4-1990	29-4-2026	2-5-2026	2-5-2026	3-5-2026
Braamsluiper	6-4-2019	14-4-2026	15-4-2026	17-4-2026	18-4-2026
Grasmus	26-3-1986	8-4-2026	8-4-2026	8-4-2026	9-4-2026
Tuinfluit	3-4-1986	9-4-2026	10-4-2026	10-4-2026	11-4-2026
Zwartkop *	7-1-2020	13-1-2026	14-1-2026	15-1-2026	5-2-2026
Fluiter	11-4-1982	20-4-2026	21-4-2026	23-4-2026	28-4-2026
Tijftjaf *	1-1-2019	4-1-2026	11-1-2026	15-1-2026	18-1-2026
Fitis	8-3-1998	17-3-2026	20-3-2026	23-3-2026	23-3-2026
Grauwe Vliegenvanger	14-4-2007	27-4-2026	27-4-2026	29-4-2026	2-5-2026
Bonte Vliegenvanger	2-4-1990	7-4-2026	8-4-2026	8-4-2026	9-4-2026
Wielewaal	12-4-1981	16-4-2026	22-4-2026	25-4-2026	26-4-2026
Cursief opgenomen data = is vroegste waarneming					
(1) Van de Grutto kunnen de hele vroege data betrekking hebben op de ondersoort islandica.					
(*) Van deze soort zijn vele winterwaarnemingen bekend.					

Toelichting grafieken:

Duidelijk is te zien wanneer de drie soorten 'Rietzangers' werden waargenomen in de jaren **2026** en **2015**. De waarnemingen zullen vooral betrekking hebben op zingende vogels. De Rietzanger wordt het eerst waargenomen, gevolgd door de Kleine Karekiet en de Bosrietzanger. De zangactiviteiten lijken enkele weken na hun aankomst al duidelijk af te nemen. De verhouding tussen het aantal waarnemingen per maand is ondanks de toename van het aantal waarnemers gelijk gebleven.

Nu al de vraag voor volgend jaar: geef je fenologiegegevens door, het liefst met vermelding of het om een vrouwtje of een mannetje gaat.

Hans van der Sanden

Vogeltelling op golfbaan Toxandria op 2 mei 2026

In goede samenwerking met verschillende natuurverenigingen monitort golfclub Toxandria bij Molenschot jaarlijks de vogelstand, de wildstand en de flora op en rond de golfbaan.

Dit jaar heb ik samen met een tiental belangstellende leden van de club een vogeltelling gedaan op 2 mei 2026, 's morgens van 6.00 tot 8.00 uur. Dit in het kader van de NGF (Netherlands Golf Federation) Birdwatching Day. We konden 38 soorten waarnemen, waarvan ik de Wielewaal wel het meest verrassend vond.

Het is mooi dat de golfbaan streeft naar vogelvriendelijk beheer. Vogelvriendelijk beheer dient twee doelen. Gaat het goed met de vogels, dan gaat het goed met het groen. Vogels zijn daarnaast een natuurlijke vijand van plagen. Spreeuwen zijn bijvoorbeeld een natuurlijke bestrijder van engerlingen en mezen bestrijden de processierups. De wijze waarop een golfbaan ingericht is en beheerd wordt, bepaalt welke (vogel)soorten kunnen gaan voorkomen. Een wandelpad rond en door de golfbaan maakt een fraai ommetje langs bloemrijk grasland mogelijk. In samenwerking met gemeente, waterschap en provincie werd daar een ecologische verbindings zone (EVZ) voor de boomkikker gecreëerd.

Na afloop van de vogeltelling werden we uitgenodigd voor een heerlijk en zeer verzorgd ontbijt in het clubgebouw.

Maurice Verschuren

Wielewaal. Foto: vogelbescherming.nl

Vogels op de golfbaan. golfshop.nl

PR in de klas

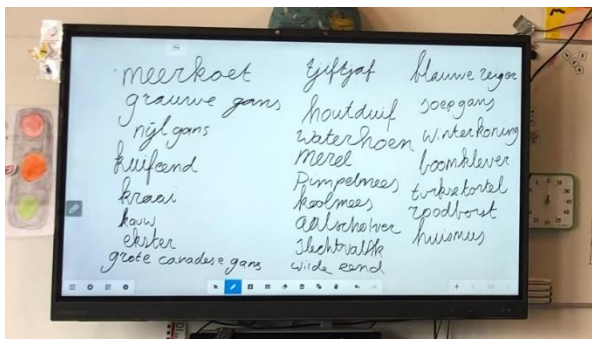
Buiten penningmeester van de West-Brabantse Vogelwerkgroep, is Luuk Wagenaars een échte meester op de Montessori+-school in Breda. Om de kinderen op school extra verdieping te geven, zijn er verrijgingsclusters opgezet op deze school.

Voor het verrijgingscluster van het afgelopen voorjaar heeft Luuk een team vogeldeskundigen, bestaande uit Maurice Verschuren, Ineke Buijsters en ondergetekende, samengesteld. Met een groep van 8 leerlingen uit de bovenbouw, zijn we afgelopen maart van start gegaan. Zes ochtenden werden gebruikt om vogels, vooral uit de eigen omgeving, te leren kennen en herkennen. Met behulp van een tweetal presentaties, leerden de kinderen meer over de geluiden en het uiterlijk van de vogels. Maar zoals bij ieder van u wel bekend, leer je het meest door naar buiten te gaan.

Iedere leerling kreeg één of twee soorten die ze goed leerden herkennen. Wanneer we naar buiten gingen, was het aan de leerling om aan te geven wanneer zij 'hun' vogel hoorden of zagen. Zo werden ze steeds meer vertrouwd met het verschil tussen een Koolmees en een Pimpelmees en de verschillende soorten Ganzen die in het park te zien waren; en werd er zelfs een aantal keer een Buizerd gespot. Daarnaast hebben we ook een aantal keer de Slechtvalken kunnen waarnemen op de toren van de Heilig Hartkerk, die vanaf het schoolplein te zien is. De laatste ochtend hebben we besteed aan vogels in het bos, en zijn we met de groep naar het bos gefietst.

Als afsluiting werd het geleerde aan de ouders gepresenteerd. De leerlingen testten de kennis van vogelgeluiden van hun ouders uit. Hiermee kwamen ze er, soms op hilarische wijze, achter dat hun kennis uitgebreider was in vergelijking met die van hun ouders. Dat zal hen een verrijkend gevoel hebben gegeven!

Marjan Auwerda

PR in Princenhage / de biotoop van het Bielooppark

In samenwerking met de Plukroute Princenhage en het Gele Huis hebben wij met de VWG weer meegedaan aan een project voor ongeveer 80 kinderen van de basisschool St. Maerte. Het thema was: de biotoop van het Bielooppark.

Samen met begeleiders moesten de kinderen zoeken naar diverse dieren en planten. Wij als vogelaars hielpen de kinderen met het opsporen van vogels waarna ze die konden afvinken op hun kaart. Marije Jongeneelen, Louise Rijswijk en Maurice Verschuren hebben meegedaan. Later hebben de kinderen deze ervaring en natuurkennis met workshops onder leiding van kunstenaars vormgegeven. Deze kunstwerken werden tentoongesteld in het Gele Huis van 11 tot 28 juni 2026.

Ineke Buijsters

Foto: Chantal Djedzibegovic

Foto: Marie Louise De Ponti

Gorp de Leij

Algemeen

Gorp de Leij is een klein gedeelte van het grotere Gorp en Roover, de Roovertsche Heide en aansluitend Landgoed de Utrecht. Gorp de Leij is eigendom van Brabants Landschap. De Utrecht en Gorp en Roover zijn particulier eigendom maar wel grotendeels opengesteld voor wandelaars.

De Leij Foto: Jan Benoist

Ligging en bereikbaarheid

Het gebied ligt ten zuiden van Goirle en is het beste te bereiken via Natuurpoort Roovertsche Leij, gelegen aan Gorps Baantje 1 te Goirle. Vanaf hier is het landgoed Gorp en Roover al te bewandelen. Je kunt het zandpad ook verder doorrijden naar Gasterij de Nieuwe Hoef, Gorp aan de Leij 1 te Hilvarenbeek, om hier te starten.

Beschrijving

Het gebied, samen met de gehele omgeving, was vroeger allemaal hei. In de jaren na 1920 is dit hele gebied bebost met naaldbomen door de Heidemij. De vennen in de omgeving werden gebruikt om de boompalen te 'wateren' en zo te verduurzamen. De palen werden in die tijd gebruikt voor de mijnbouw in Limburg. Door landbouwontginningen na de jaren vijftig is hier veel verloren gegaan door ontwatering. Door het gebiedje stroomt de nog meanderende Roovertsche Leij. Langs de oevers zijn prachtige bossen met hier en daar mooie kleine bosweides en natuurlijke, afgekalfde, zandige oevers. Het domein van de bosbeekjuffer.

Mogelijkheden

Voor de wandeling loop je vanaf de parkeerplaats voor de hoeve langs tot aan de Roovertsche Leij. Volg de groengele bordjes van het wandelnetwerk naar links langs de hoeve. Volg de nummers 68 67 94 95 45 40 93 92 94. Dit is de lange route; je kunt ook van 94 rechtstreeks naar 93 92 94 lopen voor de kortere route langs de overkant van de Leij. De Nieuwe Hoef is een voormalige tiendhoeve en dateert van 1641. In 1997 is de hoeve gerestaureerd. Het heeft nu een horecabestemming in overeenstemming met de natuurlijke omgeving. In het weekend is de Nieuwe Hoef geopend. De Natuurpoort, vooraan in het Gorps Baantje, is ook door de week open. Check de websites.

Wat is er te zien en te horen

Gekraagde Roodstaart, Kleine en Grote Bonte Specht, Vink, Boomkruiper, Boomklever, Tjiftjaf, Fitis en vele andere. Kijk op waarneming.nl bij Goirle - Gorp de Leij - De Nieuwe Hoef en omstreken.

Jan Benoist

De Nieuwe Hoef Foto: Jan Benoist

Hella Ligthart

Ruim een jaar geleden kwam Hella het redactieteam versterken. Teksten corrigeren doet ze van harte. De meeste Hupkes bestaan uit 24 pagina's. Ze vindt het fijn als alle puntjes op de i staan. Een nadere kennismaken met deze vrouw met liefde voor de Nederlandse taal.

Hoe belangrijk is het vogelen voor jou?

Heel belangrijk! Eropuit trekken met verrekijker en soms telescoop, vind ik heerlijk. Het gedrag en het geluid van vogels vind ik boeiend en ontspannend. Waar ik ook ben, ik ben me bijna altijd bewust van de vogels en vogelgeluiden om me heen. Ik word daar blij van. Gelukkig maar, want 'uitzetten' lukt niet meer. 😊

Wat betekent de vogelwerkgroep voor jou?

Contact met mensen die de liefde voor vogels delen. Leren van ervaren vogelaars en een bijdrage leveren aan het goede werk dat de Vogelwerkgroep doet.

Waarom ben je lid geworden?

Dat begon met een vogelcursus. Ik was al langer lid van de vogelwerkgroep van IVN Mark en Donge. Door de cursus leerde ik deze werkgroep kennen en ik wilde er graag lid van blijven.

Wat is je vreemdste ervaring op vogelgebied?

Een Buizerd die een vis uit het water plukte. Dat was dus een Visarend, terwijl ik dacht dat ik naar een Buizerd in een boom zat te kijken. Het was bij het sluisje van De Heen. Ik had toen nog nooit een Visarend gezien, maar kwam gelukkig vlot tot de 'blijje' conclusie dat het er één moest zijn.

Wat is je lievelingsvogel?

Roerdomp. Dat heerlijke, mysterieuze geluid vanuit het riet.

Roerdomp Foto: Ria Lambregts

Wat doe je zoal op vogelgebied?

Naast wat ik beschrijf bij de andere vragen, werk ik dus mee aan het redigeren van de artikelen voor 't Hupke. En ik ga heel graag mee met excursies.

Wat is het mooiste vogelland?

Nederland. Er zijn zoveel mooie, afwisselende gebieden dat ik nog lang niet uitgekeken ben. Ook de wisseling van seizoenen vind ik prachtig.

Wat is je favoriete gebied in Nederland?

De Biesbosch in de winter en het vroege voorjaar. Met een elektrisch aangedreven bootje door de kreken varen en een wandeling rond het moerasgebied bij de Zuiderklip. Ook Zeeland en het Waddengebied vind ik geweldig.

Kun je vogelen combineren met je werk of andere hobby's?

Werken doe ik niet meer.

Deelnemen aan tellingen op vaste momenten in de week of maand vind ik leuk, maar is lastig omdat ik ook tijd voor logeerpartijtjes van de kleinkinderen wil vrijhouden.

Misschien in de toekomst weer.

Helaas vallen lezingen en bijeenkomsten vaak samen met mijn avondje bridge op maandag.

Zelf eropuit trekken is goed te doen omdat ik dicht in de buurt mijn hart al kan ophalen: net voor zonsondergang nog even kijken bij het spoorlijntje ten noorden van Made. Of een fietstochtje langs de Zonneelse Polder, het Gat van den Ham en de dijk langs de Amer.

Zijn we nog wat vergeten?

Volgens mij niets. Het waren leuke vragen om over na te denken. Dank voor de uitnodiging.

Ineke Buijnsters

De Hop (*Upupa epops*), een bijzondere waarneming?

De Hop, ooit een bekende broedvogel zeker in Twente, de Achterhoek, oostelijk Noord-Brabant en Limburg. Uit oude streeknamen blijkt dat mensen bekend waren met deze soort. Deze streeknamen duiden op de gewoonte van Hoppen om er een troep van te maken in het nest (drekhaan, stinkhaan en schijthop).

Nederland ligt aan de noordgrens van zijn Europese broedverspreiding.

De exotisch gekleurde vogel is opvallend rose/bruin met een kuif die hij als een waaier kan oprichten. In de vlinderachtige vlucht met hun afgeronde zwart/witte vleugels lijken ze wat op een Gaai. De lange snavel is wat omlaag gebogen. Hij voedt zich met insecten, larven en wormen die hij uit de bodem, modder of mest peutert. De hobo-achtige, verdragende baltsroep van deze holenbroeder in de broedtijd 'hoep-hoep-hoep' is onmiskenbaar.

De Hop is een trekvogel die overwintert in Afrika, hij trekt hier weg in augustus/oktober. Maar sinds kort overwintert hij ook in Spanje en Zuid-Frankrijk.

Moeten we de Hop voor ons land als uitgestorven of als nooit uitgestorven beschouwen? In 1925-1940 verdween de soort uit vrijwel geheel het land. In het tijdsbestek tussen het verschijnen van beide grote Europese broedvogelatlassen werden echter enkele nieuwe broedgebieden bezet langs de noordrand van hun verspreidingsgebied (Frankrijk, Luxemburg en Duitsland). De oudste melding van een Hop

uit het archief van de VWG is van 17 mei 1969 in de Hoevense Beemden. In het voorjaar van 2026 werden er 11 waarnemingen van de Hop doorgegeven op waarneming.nl in West-Brabant. Verwisseling met een andere soort is bijna uitgesloten.

De toename van het aantal waarnemingen van de Hop past bij de opwarming van het klimaat. Net als in ons land, nemen ook de losse waarnemingen van de Hop in Vlaanderen toe. Met Schlegel (1852) als eerste, noemen alle auteurs de Hop als broedvogel van Noord-Brabant; in de tweede helft van de negentiende eeuw broedde de Hop op verschillende plaatsen in het oosten van de provincie. In 1913 werd verschillende keren een Hop gezien in de omgeving van Breda. Rond deze tijd was de Hop nog een regelmatige broedvogel in Brabant. Tussen 1925 en 1940 verdween de soort nagenoeg als broedvogel uit Nederland. Na een korte opleving volgde in de jaren veertig een kleine piek begin jaren vijftig. In 1947 werd het broeden van de Hop weer met zekerheid vastgesteld. De enige terugmelding van een (mij bekende) in Nederland geringde Hop is van een vogel die als jong werd geringd op 2 juli 1955 te Bergen op Zoom en op 12 juli dood werd gevonden op slechts 3 km. van de ringplaats. Sinds 2020 broedt de soort weer jaarlijks met enige zekerheid in ons land. In de dertig jaar daarvoor waren er alleen in 1995 in Noord-Brabant en in 2021 in Limburg gedocumenteerde broedgevallen bekend. In de negentiende eeuw namen vooral Noord-Brabant en Limburg tweederde van alle broedparen voor hun rekening. Vrijwel alle territoria werden de afgelopen 35 jaar in de drie zuid(oostelijke) provincies gevonden. Dus let in de trektijd ook eens op of je een Hop ziet.

Hans van der Sanden

De Hop

De Hop Foto uit het boek van D. van Oort

Waarnemingen

Waarnemingen verzameld door Hans van der Sanden

5	Baardman	2026-05-26	Brabantse Biesbosch - Noorderplaat	Hans Diepstraten
12	Bontbekplevier	2026-05-14	Nieuweveer	Niels Visser
2	Bonte Strandloper	2026-05-12	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Mitchell Krijnen
4	Bonte Vliegenvanger	2026-06-02	Zundert - Wildert e.o.	Mary Holleman
1	Boomvalk	2026-07-24	Galder - Galdersche Heide	Peter Melissen
14	Bosruiter	2026-05-09	Breda - Hooijdonk	Mark Langstraat
16	Casarca	2026-06-30	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Mitchell Krijnen
1	Cetti's Zanger	2026-05-05	Baarle-Nassau - Merkske - De Broskens	Boy Possen
1	Draaihals	2026-07-16	Breda - Mastbosch	Martin van Leest
4	Dwergmeeuw	2026-05-04	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
2	Dwergstern	2026-05-16	Volkerakmeer - Dintelse Gorzen	Joost Simons
1	Geelpootmeeuw	2026-07-27	Breda	Ineke Buijsters-Lips
225	Gierzwaluw	2026-06-15	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
2	Grauwe Klauwier	2026-07-18	Dintelse Gorzen - West hoge delen	Mitchell Krijnen
1	Grauwe Vliegenvanger	2026-06-08	Breda - Liesbosch	Gerard Sand
1	Grijze Wouw	2026-05-03	Breda - Hooijdonk	Hans van Kluiven
1	Grote Gele Kwikstaart	2026-05-18	Prinsenbeek - Klein Overveld	Rutger van Ouwerkerk
1	Grote Karekiet	2026-05-10	Breda - Lange Bunders en Slangwijk	Erik van Boxtel
289	Grutto	2026-05-26	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
3	Halsbandparkiet	2026-07-08	Breda - Haagse Beemden (woonwijk)	Rimco Maas
1	Havik	2026-07-01	Oosterhout (NB) - Boswachterij Dorst	Ernest Piethaan
1	Houtsnip	2026-05-26	Rucphensche Bosschen	Connie Boot
10	Huiszwaluw	2026-05-20	Bavel - Tervooort e.o.	Henk Bruijns
176	Kemphaan	2026-07-18	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
1	Kleine Bonte Specht	2026-05-06	Oosterhout (NB) - Boswachterij Dorst	Marjo Lips
13	Kleine Plevier	2026-05-12	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Mitchell Krijnen
11	Kleine Zilverreiger	2026-07-10	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Bart Jaspers
8	Koereiger	2026-07-08	Brabantse Biesbosch - Deeneplaatweg	Hans Diepstraten
5	Krooneend	2026-06-15	Markiezaat - Kraaijenberg e.o.	Piet van Iersel
2	Middelste Zaagbek	2026-06-13	Dintelse Gorzen - West lage delen	Joost Simons
1	Nachtzwaluw	2026-07-24	Breda - Mastbosch	Peter Melissen
1	Noordse Stern	2026-05-18	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Hans Diepstraten
3	Ooievaar	2026-07-25	Breda - Lange Bunders en Slangwijk	Corine Koolstra
2	Paapje	2026-05-01	Chaam - De Maaien	Sandra Aarts
1	Porseleinhoen	2026-05-03	Woensdrecht -N van Ossendrecht	Mitchell Krijnen
2	Raaf	2026-07-08	Alphen (NB) - Alphensche Bergen	Hans Mauritsz
1	Rode Wouw	2026-05-05	Baarle-Nassau - Merkske - De Broskens	Boy Possen
1	Slechtvalk	2026-06-10	Oudenbosch	Laurie Rijdsdijk
2	Spotvogel	2026-07-01	Baarle-Nassau - Eikelenbosch	Sandra Aarts
800	Spreeuw	2026-06-28	Breda - Waterakkers	Piet van Iersel
2	Steltkluut	2026-06-28	Strijbeek - Strijbeeksche Heide	Hans van Kluiven
1	Tapuit	2026-07-26	Baarle-Nassau - Merkske - Singelheide	Reinier van Loo
4	Temmincks Strandloper	2026-05-09	Brabantse Biesbosch - Noordwaard	Remko Hanssens
1	Visarend	2026-05-03	Nieuweveer	Niels Visser
3	Visdief	2026-07-01	Breda - Emerput	Raymond van Breemen
1	Wespendief	2026-07-19	Breda - Westerpark	Caroline Sophie
6	Witgat	2026-07-23	Prinsenbeek - Weimeren	Rutger van Ouwerkerk
7	Zwarte Stern	2026-05-03	Nieuweveer	Niels Visser

Baltsende Koekoeken

Patrijs man

Bosrietzanger

Putter

Foto's; Ria Lambregts

